

II.

VELIKONOCE, NANEBEVSTOUPENÍ A SESLÁNÍ DUCHA SVÁTÉHO VE SVĚTLE ANTHROPOSOFIE

Mezi velkými křesťanskými svátky, o jejichž duchovním významu Rudolf Steiner často mluvil ze zdroje svého duchovního bádání, zaujímá zvláštní místo událost Nanebevstoupení. I když o ní řekl ve srovnání s jinými svátky poměrně málo, zjevují tato nemnohá sdělení přece hlubokou souvislost s vývojem anthroposofie na Zemi.

V centru anthroposofické kristologie, tvořice současně její kulminaci, stojí sdělení Rudolfa Steinera z oblasti Pátého evangelia. Toto evangelium podává zprávu o událostech z přelomu věků nikoli z dokumentů, které napsala lidská ruka na papír, nýbrž které jsou zapsány ve vyšších světech nesmazatelnými písmeny Ducha ve věčné akašické kronice. V třetí přednášce k tomuto tematiku v Christianii ¹⁷ (GA 148) je zmínka o ději Nanebevstoupení ve zcela zvláštní souvislosti. Nejprve srovnává Rudolf Steiner nejdůležitější mezníky pozemského života Kristova s cyklem lidského vtělení a konstatuje tuto zákonitost: Při jedinečném životě Krista na Zemi odpovídá jeho spojení s Ježíšem při křtu v Jordánu početí v obyčejném lidském životě. To také potvrzuje původní text Lukášova evangelia, kde stojí, že při Ježíšově křtu zazněl hlas z nebe: „Toto je můj milovaný syn, dnes jsem ho zplodil“ (Lukáš 3, 22; citováno podle GA 114,21. 9. 1909). Další tři roky přítomnosti Krista ve fyzickém těle Ježíšově jsou srovnatelné s embryonálním stavem inkarnujícího se člověka. Pak následuje v mystériu Golgoty, jímž byla tato doba uzavřena, vlastní narození Krista v zemské sféře. „Mystérium Golgoty samo musíme chápat jako pozemské narození, tedy smrt Ježíšovu jako pozemské narození Kristovo“ (GA 148, 3. 10. 1913). Teprve po Zmrtvýchvstání začíná pro Něho vlastní pozemský život, který trvá celkem jen čtyřicet dní. O tom se praví ve Skutcích apoštolů, že Kristus byl v této době s dvanácti učedníky, aby jim zjevoval tajemství nebeského království (Skutky apoštolů 1, 3). Potom se Rudolf Steiner zmiňuje o Nanebevstoupení jako o události, která odpovídá u obyčejného člověka smrti a po ní následujícímu vzestupu do duchovního světa. Pro Krista to však nikterak neznamena, že by se byl rozloučil se zemskou sférou, nýbrž právě naopak: Místo aby vystoupil vzhůru do výšin duchovního světa, snáší síly země duchů dolů do pozemské oblasti, neopakovatelný čin, který mohl být o

17

deset dní později, v den

39" Dnes

Oslo.

-

Pozn.

překl.

Seslání Ducha svátého, také přijat do vědomí apoštolů. Celé toto dění líčí Rudolf Steiner těmito slovy: „Počínaje událostí Seslání Ducha svátého prožívala Kristova bytost to, co pro ni znamenalo totéž jako pro člověka přechod do země duchů: vplynutí /Aufgehen/ do zemské sféry. A místo aby přišla do devachanu, do duchovní oblasti, jako člověk po smrti, přinesla Kristova bytost tu oběť, že jaksi zřídila /aufschlagen/ své nebe na Zemi, hledala je na Zemi“ (GA148,3.10.1913).

I když se Rudolf Steiner v tomto popisu nezmiňuje výslovně o Nanebevstoupení, vyplývá přece z celé souvislosti jednoznačně, že Kristus přinesl velkou oběť, totiž snést devachan dolů na Zemi, a to během deseti dnů mezi Nanebevstoupením a Sesláním Ducha svátého. Neboť krátce předtím říká: „A další život Krista v zemské sféře *od Nanebevstoupení* nebo od události svatodušní musíme srovnat s tím, co prožívá lidská duše, když je v tak zvaném devachanu, v zemi duchů“ (tamtéž).

Nyní má ovšem tak komplikovaný proces různé aspekty. Jeden z nich nám Rudolf Steiner ukazuje v přednášce mnohem pozdější na základě posmrtného osudu lidského těla éterického (GA 224, 7. 5. 1923). Protože je toto tělo vytvářeno u každého člověka před jeho inkarnací především z éterických sil Slunce, uchovává si také během pozemského života stálou tendenci spojit se se svou nebeskou domovinou, to znamená se sluneční sférou obepínající svět, která byla před mystériem Golgoty kosmickým místem přebývání Kristovy bytosti. Avšak éterické tělo člověka může plně následovat tuto sobě vlastní tendenci teprve po smrti. To se děje během prvních tří dnů po odložení fyzického těla, když se éterické tělo stále více zvětšuje, až se konečně zcela rozpustí, resp. se spojí se sluneční sférou. (Viz tamtéž.) Tím také dochází ke spojení éterického těla se silami oné duchovní říše, k níž tvoří Slunce velkou vstupní bránu a kde je obsah tohoto éterického těla vtiskován do akašické kroniky.

V dalším upozorňuje Rudolf Steiner na to, že následkem ztvrdnutí fyzických těl - které bylo zvláště pokročilo na přelomu věků - existovalo reálné nebezpečí, že by se éterická těla mohla s lidmi spojovat stále méně a tak že by se na základě přitažlivosti sluneční sféry od nich zcela vzdálila, což by bylo časem ukončilo život lidí na Zemi.

Aby se předešlo tomuto nebezpečí a tím aby se zachránilo celé lidstvo, spojil se Kristus s touto tendencí lidských éterických těl usilujících, směřujících ke Slunci. Jelikož však tato těla nemohou na Zemi existovat bez spojení se silami slunečními, vstúpil jim Kristus, vlil do nich /hat einverleibt/ celou plnost Svě sluneční substance již na Zemi, aby mohla po dobu lidského života zůstat na Zemi vázána. Od té doby je éterickému tělu každého člověka již na Zemi v plném rozsahu k dispozici to, co mohlo předtím obdržet jen svým spojením se Sluncem po smrti nebo svým zasvěcením v dávných mystériích.

Tento záchranný čin Kristův zřeli apoštolové v mohutné události Nanebevstoupení. Tím se jim současně zjevil nejdůležitější důsledek toho, co bylo již popsáno jako snesení sil devachanu ze sluneční oblasti dolů na Zemi, jak to uskutečnil Kristus. Neboť od té doby nebyl již vlastní cíl, k němuž bylo předtím směřovalo éterické tělo člověka, k nalezení v oblasti sluneční, nýbrž přímo na Zemi, resp. v jejím novém duchovním středu, v Kristu samém. Jelikož Kristus již nyní nebyl spojen se Sluncem, nýbrž se Zemí, nastal popsáný obrat. Rudolf Steiner líčí uvedené dění těmito slovy: „Éterické tělo člověka směřuje ke Kristu, směřujíc ke Slunci. A nyní si představte obraz dne Nanebevstoupení: Kristus se

zvedá před duševními očima svých učedníků vzhůru. To znamená, že je duševním očím [učedníků] vyčarován dojem /vorgezaubert/, jak se éterično člověka, které směřuje vzhůru, spojuje se silou, s impulsem Kristovým, jak tedy stál člověk v době mystéria Golgoty před nebezpečím vidět své éterické tělo stoupat ve směru oblaků, směrem ke Slunci, jak ale Kristus drží pohromadě to, co tu usiluje ke Slunci“ (tamtéž). Poté co bylo v mystériu Golgoty zachráněno fyzické tělo člověka, dostalo se záchraně také jeho tělu éterickému tím, že pro toto tělo vzniklo zcela nové spojení se zemskou oblastí.

Abychom lépe pochopili význam toho, co je tím řečeno, musíme si krátce představit, co by se bylo stalo na Zemi, kdyby se tento obětí čin Kristův nebyl uskutečnil. Onen vztah éterického těla člověka ke Slunci byl dobře znám ve všech dávných mystériích a používalo se jej vždy znovu jako mostu k duchovnímu světu. Rudolf Steiner popisuje na četných místech, jak spočívala kulminace dávného zasvěcení ve třídenním spánku podobném smrti. V takovém stavu bylo uvolněno ne pouze spojení astrálního těla a já s tělem fyzickým, jak se to také děje ve spánku, nýbrž - a v tom spočívala nebezpečnost takových zasvěcení - také spojení mezi tělem fyzickým a éterickým. Aby se tento vztah nenechal zcela přetrhnout, což by bylo vedlo k bezprostřední smrti zasvěcovaného, musilo být kolem něho v mystériích shromážděno dvanáct hierofantů. Neboť jenom za stálé kontroly těch dvanácti mohlo éterické tělo třináctého následovat na krátkou dobu bez překážky svou tendenci ke Slunci. Ve spojení s touto tendencí éterického těla mohlo nalézt také astrální tělo a já člověka v duchovním světě mimo fyzické tělo vstup do sluneční sféry - nebo do všeobšáhle kosmické říše Kristovy. A na cestě zpět mohly pak být za pomoci dvanácti hierofantů vtlačeny zkušenosti, které bylo ve sluneční sféře nashromáždilo astrální tělo a já, do těla éterického, což mělo ten důsledek, že si člověk mohl po svém probuzení na ony nadsmyslové zážitky v kosmické sluneční sféře vzpomenout a mohl o tom podat zprávu jiným lidem.

V přednáškách o Pátém evangeliu, bezprostředně po tom místě, kde se Rudolf Steiner zmiňuje o Nanebevstoupení, popisuje sedm stupňů dávného perského zasvěcení. Jeho šestý stupeň, stupeň slunečního hrdiny, charakterisuje těmito slovy: „Sluneční hrdina žil tedy na dobu svého zasvěcení společně s celou

sluneční soustavou. Jeho místem přebývá je Slunce, jako žije obyčejný člověk na Zemi jako na své planetě. ... Sluneční hrdina musil být během svého zasvěcení ve stavu vytržení na Slunce. Toho bylo možno v dávných mystériích dosáhnout jen mimo tělo“ (GA 148, 3. 10. 1913). Tímto způsobem mohl v dávných mystériích sluneční hrdina vystoupit vzhůru do kosmické říše Kristovy, aby odtamtud získal impulsy, které potřebovalo celé lidstvo pro svůj vývoj v určité epoše. „Vůz“ pro tuto duchovní cestu na Slunce tvořila ale popsaná tendence éterického těla. (61)

Také v pozdějších dobách, i když způsobem stále problematičtější, se ještě používalo oné vlastnosti éterického těla v různých východních praktikách. Člověk opustil své tělo, které bylo pro tuto dobu uvedeno jakoby do jakéhosi transu, a prožíval v nejvyšší extasi rozpuštění svého éterického těla ve sluneční sféře, což se však dělo jen na vrub individuálního vědomí já. Na stezce jógy se tato nejvyšší extase nazývá „nirvakalpasamadhi“, v buddhismu je to vzestup do stavu nirvány.

V obou případech býval pak poslední individuální pocit odíván do obrazu, že se individualita člověka rozplývá jako kapka v nekonečném oceánu světového světla.

V protikladu k dávným mystériím nemohli však takoví jogíni přinášet z uvedených stavů zpět žádné konkrétní vzpomínky. Tyto vzpomínky sahaly jen do dolních sfér duchovního světa, které bylo ještě možno prožít v popsáném momentu rozpouštění já. Z toho je zřejmo, že člověk, který po Nanebevstoupení nevyhledá vědomě sluneční síly Kristovy přítomné ve svém éterickém těle, je odsouzen k tomu, že se musí po vystoupení z těla jakoby nuceně řídit podle kosmické tendence svého těla éterického a přitom ztrácet rostoucí měrou své individuální já. Proto nelze nikterak, jak ještě uvidíme, založit z duchovních zkušeností východní iniciace pravou lidskou svobodu.

Naproti tomu však, jestliže si moderní člověk zvědomí přítomnost Kristových sil v éterickém těle, resp. jestliže tyto síly pozvedne do plného vědomí já, znamená to pro tohoto moderního Člověka pravý svatodušní zážitek, který mu zaručuje skutečnou svobodu ne pouze na Zemi, nýbrž také v duchovním světě. Ba co více, skrývá to v sobě možnost prožít již na Zemi ve fyzickém těle to, co prožíval v dávných mystériích zasvěcovaný jen mimo tělo ve vysoké sféře sluneční.

Tak sděluje Rudolf Steiner o apoštolech, že dosáhli po svatodušní události onoho stavu vědomí, ke kterému se v dávných mystériích dospívalo teprve na šestém stupni zasvěcení. „A apoštolové se byli jistým způsobem stali takovými dušemi, které v sobě nesly onen obsah, jež měli ve svých duších dávní sluneční hrdinové. Po duších těchto lidí se byla rozlila duchovní síla Slunce a působila nadále v evoluci lidstva“ (tamtéž).

Co zde bylo řečeno, vrhá zcela nové světlo na celý vývoj lidstva, především z hlediska polarity mezi Východem a Západem V první kapitole jsme již poukázali na to, že by se z každé z těchto dvou stran mohla vyslovit rozhodující otázka. Kdyby se na Východě jednou poznala hodnota já, zněla by ta otázka takto: Jak člověk dosáhne v duchovním světě nesmrtnosti, aniž přitom ztratí v extasi své individuální já? A na Západě by byla možná tato otázka: Jak si lze pro dosažené individuální vědomí já vydobýt nesmrtnosti, která mu jedině dává plný smysl? (62) Ve světle toho, co bylo řečeno, lze tento dvojí požadavek charakterisovat ještě takto: Východní lidstvo žije, jako celé lidstvo v dřívějších dobách, v

přesvědčení, že vše, co je spirituální a morálně platné, nepřichází ze Země, nýbrž ze Slunce. (Také na Západě byl v dávných dobách Plato přesvědčen o tom, že nejvyšší dobro pochází ze Slunce.) Sledujeme-li takové morální impulsy zpět až k jejich kosmickému původu, shledáme, že se individuální já člověka zcela rozpouští. Člověk se sice stává králem, ale vlastně o tom nic neví. Vědomí o tom, že je člověk králem, při němž člověk chápe sám sebe jako korunu celého stvoření, se naproti tomu na Západě uskutečňuje plným rozvinutím individuálního já. Toto já však zůstává v obyčejném vědomí odděleno od kosmických slunečních sil a stává se tím smrtelným. Člověk nemůže to nejcennější, čeho si na Zemi vydobyl, vzít s sebou do duchovního světa (především po smrti). Tak je toto království člověkem vybudované, na něž jsou lidé na Západě tak pyšní, zbudováno jen na písku.

Tato otázka stran fyzického těla - která se tím také týká individuálního já - dospěla Zmrtvýchvstáním Kristovým v mystériu Golgoty ke svému rozřešení, jak to bylo popsáno v předchozí kapitole. Zde se nyní musíme zabývat oběma těmi otázkami z hlediska éterického těla člověka. Přitom vyvstává zejména pro duchovní vývoj Západu něco zcela rozhodujícího. Neboť co se děje, když západní člověk směřuje k vývoji své individuality, to znamená svého já, a přitom nenavazuje na Kristovy síly přítomné ve svém éterickém těle následkem Nanebevstoupení? Vědomí já, které je v pozemském člověku zakotveno především v myšlení, se pak cítí postaveno před dvě možnosti: Buď se spojí s éterickým tělem bez Krista a je pak uchopeno stavem samadhi (extase), v němž přestává každé myšlení a já se zcela rozpouští v oblasti sluneční, nebo se vzhledem k tomuto nebezpečí distancuje od vlastních éterických sil a přesunuje, aby si bezpodmínečně uchovalo vědomí já a jeho hlavní nástroj, myšlení, přesunuje činnost éterického těla zcela a úplně do těla fyzického, to znamená, že se člověk omezuje na myšlení smrtelným mozkem.

Jak daleko však může člověka jen vést toto výhradní myšlení mozkem, ukazuje Rudolf Steiner na příkladu velkého filozofa Georga Wilhelma Friedricha Hegela. Ten sice dosáhl v oblasti myšlení nejvyšší možné mety, nemohl si však vzít ze své smělé filozofické soustavy do posmrtného života v podstatě nic. „To je Hegelova myšlenka! Je to čistá myšlenka, ale jen myšlenka, jak může být pojata nástrojem fyzického těla [mozkem], který však se smrtí odumírá. Hegel myslil to nehlubší, co se může myslit v pozemském životě, co však ve své konfiguraci smrti odumírá. A Hegelova tragika spočívá v tomto: Nezpozoroval, že pojímá ducha v logice, v přírodě, v duševním životě, avšak jen toho ducha, který existuje ve formě myšlenky, který však s námi nejde dále, když procházíme smrtí“ (GA161, 10. 1. 1915). Bylo tomu tak také s oběma největšími současníky Hegelovými: v plném rozsahu s Fichtem a poněkud méně se Schellingem. Tento se asi uprostřed svého života obrátil ke spisům Jakoba Böhme-ho a uskutečnil tím krok od filozofie čistě myšlenkové k jakémusi světovému názoru mysticko-theosofickému.

Přednášku, v níž jsou citovaná slova o Hegelovi, zakončil Rudolf Steiner poukazem na básníka a anthroposofa Christiana Morgensterna, zemřevšího o rok dříve, o němž řekl, že v tomto člověku žila duše, „která je v nehlubším nitru zajedno s naší anthroposofií, nikoli pouze jako s něčím, co nám dává poznání o tom či onom, nýbrž jako s něčím, co nás oživuje“ (tamtéž). Jak hned uvidíme, je zmínka o Christianu Morgensternovi na tomto

místě zvláště významná. Nejprve však musíme sledovat ještě poněkud dále svou myšlenku prve započatou.

Popsané dilema mezi extatickým rozpuštěním myšlení v kosmických silách éterického těla na straně jedné a mezi jeho totálním připoutáním k fyzickému mozku na straně druhé může být vyřešeno pouze a jedině tím, že člověk vědomě naváže na Kristovy síly ve svém vlastním éterickém těle, které tam jsou přítomny od Nanebevstoupení. Nejpozději na tomto místě cítíme, že problém zde naznačený, jakožto snad nejdůležitější v celém novodobém vývoji lidstva, pokud se tento vývoj odehrává na neotřesitelném fundamentu myšlení, že tento problém přesně odpovídá podstatě a celé kompozici sousoší Representanta lidstva mezi odpůřícími mocnostmi Lucifera a Ahrimana, resp. že je tam podán ve formě duchovně-umělecké. (63)

V rovině myšlení a tím v rámci celého vývoje já lidstva (64) je toto dilema řešeno praobrazným způsobem v raném díle Rudolfa Steinera. Můžeme toto řešení nalézt především v jeho knihách *Pravda a věda* jakožto předejř k *Filosofii svobody* a ve *Filosofii svobody*¹⁸ samé. O čistém myšlení se podrobně pojednává zejména v knize naposled uvedené. Jestliže čtenář nyní toto myšlení důsledně praktikuje, pak se zcela přesunuje z mozku do éterického těla člověka a je tam silami Kristova Nanebevstoupení uchráněn před extatickým rozplynutím v éterickém kosmu. Tím je člověk s to myslit mimo své fyzické tělo (mozek), aniž přitom ztratí své vědomí já.

18

Je otázka, zda máme *Die Philosophie der Freiheit* překládat do češtiny jako *Filosofie svobody* nebo *Filosofie volnosti*. Slova *svoboda* se často zneužívá v matoucí politické hantýrce, kdy se tím míní vymaňování nějakého národa z nadvlády jiného národa bez ohledu na to, že příslušníci onoho „osvobozeného“ národa pak své individuální svobody ztratili. Typickým příkladem je „osvobození“ našich Němců Hitlerem v důsledku Mnichovské dohody 30. 9. 1938: Když Hitler zabral naše pohraniční území, byli sice zdejší Němci „osvobození“ od nadvlády Prahy, ale své individuální svobody převážně ztratili, kdežto je až do té doby v široké míře měli. Ani „osvobození“ Čechů 28. října 1918 nelze označit jako nějaké rozšíření svobod individuálních (také však ne jako jejich podstatné zúžení). Překladatel zažil ve svém dlouhém životě celou řadu takových falešných „osvobození“, která byla ve skutečnosti spojena se ztrátou svobod individuálních: Tak nás např. 15. 3. 1939 Hitler „osvobodil“ od „žido-zednářsko-bolševických plutokratů“. 25. 2. 1948 nás komunisté „osvobodili“ od kapitalistů. 21. 8. 1968 nás sovětské tanky „osvobodily“ od hrozícího „jha“ západoněmeckých „revanšistů“. Vždy však znamenala tato „osvobození“ podstatné zúžení svobod individuálních. - Přes toto zneužívání slova *svoboda* v erámích čítankách se překladatel kloní k tomu překládat *Die Philosophie der Freiheit* jako *Filosofie svobody*. Slovo *volnost* je etymologicky i významově příbuzné se slovy jako *libovůle*, *svévole*, *zlovůle*, *uvolněnost* (*mravů*). V takovém falešném smyslu také často chápou anthroposofové slovo *Freiheit*. Že prý to znamená např. „*Freiheit*“ umělých potratů, ač to je de facto krajní *Unfreiheit* pro přicházející individuality. - Je pak otázka, zda je vhodné české slovo *svoboda*. Rudolf Steiner byl proti tomu, aby se *Freiheit* ve smyslu jeho *Die Philosophie der Freiheit* překládalo do angličtiny slovy *freedom* nebo *liberty*. Obě tato anglická slova totiž znamenají svobodu vůči zevním překážkám, zejména státním, tedy svobodu volně cestovat, obchodovat, říkat a psát své názory atd., aby nám v tom nebránili žádní

pohraničníci, celníci, censoři či fyzové. Člověk však nemusí být zotročen jen pohraničníky, celníky atd., může být také otrokem svých vlastních vášní, chtíčů, žádostí, ustrašenosti - nebo předsudků; je-li takto zotročen, není svobodný. Proto si Rudolf Steiner přál, aby se jeho *Freiheit* překládala do angličtiny jako *spirituál activity*.

Z řečeného vyplývá, že i když se v uvedených knihách nikde přímo nemluví o tajemství Nanebevstoupení, mohl přece Rudolf Steiner tyto knihy sepsat především proto, že byl sám ve svém beztělesném myšlení, z něhož byly napsány, proniknut zcela a úplně silou Kristova Nanebevstoupení.

Jako jinou cestu, která však vede k témuž cíli, označuje Rudolf Steiner duchovněvědecké obsahy, čímž může člověk také dosáhnout stupně čistého myšlení, resp. myšlení prostého smyslovosti nebo myšlení beztělesného.

Zvláštním příkladem pro to je z okruhu nejbližších žáků Rudolfa Steinera Christian Morgenstern, který mohl skutečně vystoupit - méně než tím, že se zabýval raným dílem, jako především intenzivním studiem anthroposofie samé - vystoupit na výši myšlení prostého smyslovosti a tím si získal živé myšlení v oblasti nadsmyslového vědění. K tomu přistoupilo, že mohl svým, lze říci, jedinečným napojením na hloubky anthroposofické kristologie mimořádně zesílit síly Kristova Nanebevstoupení ve svém éterickém těle. „Vzešlo mu dokonce to, co se nám jeví jako vrchol našeho anthroposofického bádání, hovoříc z jeho jemné, vroucně niterné a přece tak silné duše: že byl proniknut Kristem.“ (66) A na jiném místě: „Přijal ji [anthroposofickou nauku] současně s Kristovou bytostí. Kristus, jak žije v našem hnutí, přešel současně do jeho duše“ (GA 155,17. 7. 1914). Tím se také stalo v jeho duši duchovní poznání jím přijaté zvláště silným a živoucím. Tak zdůrazňuje Rudolf Steiner v citátu výše uvedeném jistě nikoli bezdůvodně, že Christian Morgenstern nesl v sobě anthroposofii nikoli pouze jako poznání, nýbrž jako oživující sílu, to znamená, že mohl, zabýváje se jí, proniknout až k životním silám svého éterického těla. A tak byl s to, na mostu vystupňovaných sil Nanebevstoupení, které nesl v éterickém těle, vzít s sebou po smrti do duchovního světa celé své individualisované, prožité a procítěné anthroposofické vědění jako neporušené. (67) Vstoupil do duchovního světa „s vědomím ozářeným, produhovnělým duchovní vědou“. (68)

Jak již uvedeno, bylo anthroposofické poznání Kristovy bytosti v centru celého duševního života Christiana Morgensterna. Proto věděl jako sotva jiný z esoterických žáků Rudolfa Steinera, že odpověď na otázku, co je ve skutečnosti člověk, byla světově historicky dána v mystériu Golgoty. „Kristus mi dává mou lidskou bytostnou podstatu /Menschenwesen/, to bude jako základní pocit vanout duší a rozechvívat ji“ (GA 26, str. 110-111). Tato slova Rudolfa Steinera, napsaná deset let po smrti Christiana Morgensterna, lze pociťovat jako vůdčí motiv pro jeho celý vnitřní život. Po smrti vzal s sebou na onen svět tento zážitek jako klíč pro své obsáhlé pochopení duchovního světa. Jsa vyzbrojen tímto klíčem a celou plností anthroposofických poznatků o duchovním původu člověka, které byl na Zemi přijal do svého živého myšlení a nesl je v sobě také ve svém životě posmrtném, setkal se Christian Morgenstern již brzy po smrti v zemi duchů s takovými individualitami jako Fichte, Schelling a Hegel. Jim, kteří byli v duchovním světě ztratili veškerou orientaci (z popsáných důvodů), zjevil Christian

:

Morgenstem to, co na onom světě především potřebovali. „Jako jasná hvězda“ (69) jim přinesl dlouho vytouženou odpověď „na velkou, významnou otázku: „Co je člověk, živý člověk v zemi duchů?“⁴“ (tamtéž, kursivováno Rudolfem Steinerem).

Neboť tyto velké individuality nebyly s to - přes všechny své filosofické výtobytky na Zemi - poznat z vlastní síly bytostnou podstatu člověka, aby našly samotný svou další cestu v zemi duchů. Teprve nyní, díky setkání s entelechií Christiana Morgenstema, která byla zcela proniknuta anthroposofií pojatou v živoucím myšlení, mohli si především „Hegel a Fichte“ říci, avšak nikoli abstraktním poznáním, nýbrž pouze tím, že se jim tato individualita sama ukázala, mohli si říci: „Snažili jsme se na Zemi vybádat to, co vysvětluje tajemství Země. Avšak v celém rozsahu toho, co jsme vytěžili jako pojmy z pozemského rozumu, co jsme získali z hlubokých šachet pozemského poznání jako něco jistého, nebyla dána odpověď na otázku, která se staví před nás zde: Co je člověk? Co je vpravdě člověk v celé kosmické souvislosti? Tu se objevuje a vysvětluje nám *tím, čím je*, tím, co nám přináší, tím, co již na Zemi připravil pro nebe, jeden člověk, člověk-hvězda!“ (tamtéž). Fichte, Schelling a Hegel zbudovali své hrdé filosofické stavby z pozemského rozumu vyvinuté na nejvyšší vrchol, zbudovali je pro Zemi. Pro nebe, avšak ještě během pozemského života, byl Christian Morgenstem spojil ve svém éterickém rozumu se svou duší moudrosti anthroposofie a prožil je. Tím mohl těmto velkým duchům 19. století otevřít nové perspektivy a ukázat jim v jejich posmrtném životě další cesty.

Jak již řečeno, mohl to učinit jen tím, že se byl stal celou svou bytostí živoucím svědkem kosmicko-pozemského působení sil Nanebevstoupení v duchovním světě. Díky jim mohl nést své obsáhlé poznatky anthroposofie v duši plně vědomě, aniž přitom ztratil své já v nějakém extatickém stavu. Nebylo to jen vědění o člověku, co mohl ukázat duším v zemi duchů, nýbrž to bylo toto vědění samo, které naplňovalo jeho celou bytost a zářilo do duchovního světa, vycházejíc z něho. Rudolf Steiner sděluje dále uvedenými slovy, co náleželo k tomu „nejhlubšímu“, co směl on sám v duchovním světě prožít: „Opravdu, tato duše byla dobře připravena, aby vnesla do duchovních světů, co mohla přijmout zde v pozemském světě [jakožto anthroposofii] tak plnými doušky. A tak se mi potom ukazuje také *duchovní tělo* Christiana Morgenstema tak, že je nyní po smrti vetkáno do jeho duchovního šatu to, co přijal zde na Zemi jakožto kosmické pravdy a kosmická tajemství z našeho duchovního hnutí. To je nyní jakoby jeho tělo, a náleží k tomu nejhlubšímu, co jsem směl prožít v duchovních světech: *vidět rozprostřeno po pláni vyšších světů* to, co jsem se snažil nalézt v duchovních světech v této inkarnaci, vidět to jakoby v umělecké malbě, vidět to vetkáno v duchovním šatu Christiana Morgenstema“. (70) „Vidět rozprostřeno“ - anthroposofii samu - „po pláni vyšších světů“, - to byl důsledek spojení Christiana Morgenstema s Kristovými silami Nanebevstoupení. (71)

Jsa zcela naplněn „vědomím svého lidství“, vědomím, jež bylo proniknuto Kristem, mohl to Christian Morgenstem po své smrti bezprostředně zprostředkovat také četným jiným bytostem, již jen tím, že se před nimi objevil. Proto neplatí slova, která vyslovil Rudolf Steiner později, v předvečer Vánočního sjezdu, o žádném jiném anthroposofovi tak jako o Christianu Morgensternovi, o „vzoru“ „nejlepšího anthroposofa“ (tamtéž): „V podstatě nemá být přece anthroposofie ničím jiným než onou sofíí, to znamená oním

obsahem vědomí, oněmi vnitřními zážitky v duševním uzpůsobení, které činí člověka plným člověkem. Správnou interpretací slova anthroposofie není „věda o člověku“⁴, nýbrž „vědomí svého lidství“⁴ (GA 257, 13.2.1923).

Díky tomuto téměř jedinečnému spojení Christiana Morgenstema se silami Kristova Nanebevstoupení byl již jen jeho pouhý vstup do posmrtného světa „pro tyto duchovní světy událostí“⁴⁴. Ba co více, znamenalo to dokonce „pro tyto duchovní světy epochu“⁴⁴ (tamtéž). (72) A jako byly Nanebevstoupením ukázány důsledky mystéria Golgoty celému duchovnímu světu, tak ukázal Christian Morgenstem po své smrti nesčetným lidským duším, co to znamená přijmout do sebe pomocí duchovní vědy síly mystéria Golgoty, aby se tím uskutečnilo to, co Rudolf Steiner shrnul jako facit všeho toho, co byl řekl o posmrtném životě Christiana Morgenstema, shrnul těmito slovy: „Christian Morgenstem je pro nás vítězstvím života nad smrtí“⁴⁴ (tamtéž).

Co mohl Christian Morgenstem obdržet tímto způsobem pouze anthroposofií, to byl načerpal Rudolf Steiner již ve svém raném díle ze zdroje mystéria Nanebevstoupení. Jen na jediném místě svého celého díla poukázal na to několika málo slovy, a to když se zmínil, že původ vši morality, který hledali v předkřesťanských dobách všichni zasvěcenci na Slunci, byl nyní, po událostech na přelomu věků, k nalezení na Zemi jako zdroj morálních intuicí, takže je od té doby mohl každý člověk čerpat ze sebe sama. O dávných zasvěcencích řekl Rudolf Steiner: „Představovali si Slunce nejprve jako duchovní bytost“⁴ (GA 202, 18. 12. 1920). Touto duchovní bytostí byl Kristus sám před svým sestoupením ze Slunce na Zemi. A pak pokračuje: „Tuto duchovní bytost, tu si zasvěcenci myslili jako zdroj všeho morálního“ (tamtéž). A nyní přichází rozhodující věta: „To tedy, o čem jsem řekl ve své ‚Filosofii svobody‘, že jsou morální intuice brány z *tohoto* pramene, jsou [nyní] brány v oblasti Země; zasvítají z lidí, z toho, co může žít v lidech jako morální nadšení“ (tamtéž).

Tím se poukazuje na to nejdůležitější: Co dříve přicházelo jako pobídka k morálnosti od Slunce, to lze dnes nalézt v oblasti Země, a to v člověku samém, odkud to zasvítá jako morální intuice pro celý kosmos. Důvod a základ pro to, že původ vši morality již nelze nalézt na Slunci, nýbrž v člověku samém jako zdroji jeho morálních intuicí, je *Kristovo Nanebevstoupení*. Za to je třeba děkovat té skutečnosti, že On snesl svůj devachan, svou velkou kosmickou sluneční říši dolů na Zemi a spojil s hloubkami lidského těla éterického. A protože se toto jednou uskutečnilo jako „mystická skutečnost“ světových dějin a Rudolf Steiner objevil tyto síly ve svém vlastním éterickém těle, mohl z toho napsat svou *Filosofii svobody*. To se stalo ze dvou stran: V první části knihy byla zdůvodněna podstata čistého myšlení, které koření v éterickém těle a pečuje o to, aby člověk nezatemnil své vědomí já mimo tělo v extasi; a v druhé části téže knihy byl otevřen nový zdroj morálních intuicí, které vedou v *člověku* ze slunečních sil k svobodnému jednání. (73)

Z toho se stávají srozumitelnými ještě některé zvláštnosti *Filosofie svobody*. Ze mohou být svobodné činy člověka konány jen „z lásky k objektu“ (GA 4, kap. IX), poukazuje rovněž na podstatu éterického těla, které nese v člověku především síly lásky. „Neboť síla lásky je životní silou, která podněcuje a udržuje bdělým a živým něco, co spočívá v naší bytosti ještě hlouběji ... Neboť éterické tělo je současně tělem lásky“ (GA 130,2. 12. 1911). A jestliže Rudolf Steiner připojuje v jednom ze svých doplňků k druhému vydání své knihy 1918¹, že se myšlení noří do úkazů světa „silou proudící, plynoucí v myšlenkové činnosti samé, silou, která je silou lásky duchovního rázu“ (kap. VIII), je tím míněno beztělesné, éterické myšlení, které se uskutečňuje v lidském éterickém těle jakožto v těle lásky. (74)

Pohlédneme-li z uvedeného stanoviska ne jen na *Filosofii svobody*, nýbrž na celé rané dílo Rudolfa Steinera, a uvážíme-li přitom, že mu základní koncept jeho „filosofie o svobodě“² tanul na mysli již v roce 1881 (75), můžeme pochopit celou vývojovou cestu mladého Rudolfa Steinera novým, prohloubeným způsobem.

Ve své „Pohádce o zázraku pramene“ z druhého mysterijního dramatu (GA 14) dává Rudolf Steiner zasvitnout v umělecké formě některým ze svých zážitků z dětství. V poetických obrazech se tam sděluje něco z jeho vnitřního života v Pottschachu, co je spojeno s procitnutím jeho jasnovidných schopností, jimiž mohl vnímat elementární svět přírody. V pohádce samé se tento nadmyslový dar označuje jednoznačně jako dar Měsíce. Tři měsíční ženy, které se chlapci zjevují u vodopádu při měsíční noci, mu předávají misku, kterou byly předtím naplnily měsíčním světlem. Tento dar má měsíční charakter především proto, že pochází z dřívějších chlapcových inkamací a nebyl vydobyt jeho vědomým úsilím v tomto životě. Poté co jej však znovu dostal ve svém současném životě jakoby milost osudu bez svého přičinění, závisí nyní zcela na jeho svobodě proměnit z vlastní síly já jeho měsíční charakter, který pochází z minulosti, ve sluneční impuls budoucnosti.

A to podivuhodné v životě Rudolfa Steinera spočívá právě v tom, že si již jako osmiletý, po přesídlení rodiny do Neudórfu, vytyčuje tento úkol a činí již v tomto věku první kroky k jeho uskutečnění. Jak známo, děje se tak vlivem jeho prvního setkání s geometrií. Rudolf Steiner popisuje na konci svého života, že již tehdy a od té doby stále nesl ve své duši pocit: „Ve svém vztahu ke geometrii musím spatřovat první zárodek názoru, který se ve mně postupně vyvinul. Žil ve mně již během dětství více či méně nevědomě a nabyl kolem dvacátého roku života určité, plně vědomé podoby.“ Asi v této době ožil také v duši Rudolfa Steinera koncept jeho filosofie o svobodě již jako v hlavních rysech dokončený. A pak ještě zřetelněji: „Jako dítě jsem si ovšem neříkal zřetelně, ale cítil jsem, že musíme v sobě nést vědění o duchovním světě tak jako geometrii“ (GA 28, kap. I).

Připomeňme, že první vydání *Filosofie svobody* je datováno rokem 1894, ale vyšlo de facto již koncem r. 1893. - Pozn. překl.

2

Knih, která vyšla koncem r. 1893, se jmenuje „*Die Philosophie der Freiheit - Philosophie svobody*“. Rudolf Steiner však uvažoval o těchto myšlenkách již dříve, nazývá je „*Freiheitsphilosophie — filosofie o svobodě*“. - Pozn. překl.

Tím byla otevřena cesta, na níž mohl Rudolf Steiner, obrazně řečeno, naplnit měsíční misku jasnovidných sil, poslanou mu jakoby milostí osudu, naplnit ji substancí čistého myšlení. V této imaginaci misky lze také rozpoznat jednoznačný poukaz na to, co založil po přelomu století jako „vědu o grálu“ (GA 13). Tak dospěl Rudolf Steiner touto cestou již brzy k vhlédům o Kristově bytosti a o mystériu Golgoty, které pak mohl v roce 1886 vylíčit v rozhovoru s cisterciáckým knězem Wilhelmem Neumannem ve Vídni. V přednášce z 18. července 1924 shrnul tento rozhovor do těchto slov: „Odcházeli jsme z nějaké společnosti a hovořili o problému Krista. Vysvětlil jsem o tom své ideje, které byly v podstatě tytéž, které vždy přednáším“ (GA 240) - a stran obsahu tohoto rozhovoru odkazuje Rudolf Steiner v téže přednášce na příslušné místo své autobiografie *Můj běh života*. Tam o tom čteme: „Výslovil jsem svůj názor o tom, jak do sebe *Ježíš z Nazaretu* přijal mimozemským vlivem Krista a jak Kristus žije od mystéria Golgoty jako duchovní bytost s vývojem lidstva“ (GA 28, kapitola VII).

Nyní si různí biografové Rudolfa Steinera již povšimli, že se, ač byl již během své vídeňské periody dospěl k takovým „čistě anthroposofickým“ poznatkům o Kristově bytosti, že se především ve své berlínské periodě před rozhraním století o něčem takovém sotva zmínil. Ba co více, v této době se vyjadřoval tak, že ho to stavělo do jedné řady s takovými volnomyšlenkářskými mysliteli /Freidenker/, jako byl Nietzsche, kteří měli k oficiálnímu náboženství daleko. Přitom šlo Rudolfu Steinerovi vždy jen o vyznání tradovaná odedávna. On sám si později vzpomínal takto: „Předtím [před rozhraním století] jsem vždy poukazoval na křesťanský obsah, kletý žil v existujících vyznáních. To činil přece Nietzsche také“ (GA 28, kap. XXVI). A Friedrich Rittelmeyer podává zprávu o rozhovoru, v němž se Rudolf Steiner vyjádřil k jeho otázce stran této doby svého života takto: „Zdalipak jste¹, otázal jsem se ho tehdy jednou, smýšlel o Kristu vždy tak, jak smýšlíte dnes, zdalipak jste tak smýšlel také ve svém přírodovědeckém období?¹ .Vzpomínám si¹, odpověděl, že jsem již uprostřed svých dvacátých let hovořil v jednom rozhovoru [patrně s W. Neumannem] o Kristu takto. Pak to ovšem dočasně ustoupilo do pozadí. Musil jsem tím vším projít. Byla to karmická nutnost.¹¹¹ (76).

Především slova „Pak to ovšem dočasně ustoupilo do pozadí“ poukazují v této souvislosti na něco důležitého. Neboť poznání Krista, zprvu získané, musilo v životě Rudolfa Steinera na určitou dobu ustoupit do pozadí, jelikož ještě nebylo zcela vydobyto z nitra - jen z vlastní síly já a po tvrdých duchovních zkouškách - nýbrž zazářilo v jeho duši jakoby vyvoláno zvenčí. Aby toto poznání nyní prožil v nové formě, prohloubené a zniterněné jako čistě duchovní zkušenost, k tomu bylo ještě třeba obstát v krajně obtížných letech berlínských, která přivedla Rudolfa Steinera do hluboké duchovní krize a dokonce na hranici fyzické existence. Byla to nejhlubší krize jeho života, z níž však vyšel jako vítěz, aby dosáhl již zmíněné „slavnosti poznání“, kdy „duchovně stál před mystériem Golgoty“. (77)

Poté co bylo ještě ve Vídni získáno zmíněné poznání Krista a co byla v následující době ve Výmaru měsíční miska darovaného jasnozření naplněna až po

okraj substancí sluneční - což se projevilo 1893 vznikem *Filosofie svobody* - následoval třetí úsek s berlínskou dobou pro Rudolfa Steinera nejobtížnější, který završil velkou sluneční periodu v jeho životě. (78) Pak ho vedla jeho duchovní cesta propastí, kde musilo ustoupit do pozadí všechno dřívější poznání (také poznání Krista), aby kráčet vpřed samotný, v kosmické osamělosti.

Od té doby se měl Rudolf Steiner přidržovat jen jediného vlákna. A toto vlákno ho vedlo z bezpředpokladovosti /*Voraussetzungslosigkeit*/ *Pravdy a vědy* přes „výjimečný stav“ *Filosofie svobody* k pravému já a s tím spojenému zazáření nového vědomí o Kristu v člověku, zazáření spojenému s pravým já. Ve vnitřním zápase a naplněn velkou bolestí, kterou si obyčejný člověk může stěžít představit, musil Rudolf Steiner nyní z vlastní síly já najít jediné možné východisko.

V té kapitole své autobiografie, kde dospívá k tomu, aby řekl jen něco slov o této centrální zkoušce v kulminaci Svého vlastního zasvěcení, se také zmiňuje, aniž uvádí jméno, o uvedeném rozhovoru s řádovým knězem Neumannem. „Na dřívějším místě tohoto běhu života jsem vylíčil rozhovor o Kristu, který jsem vedl s učeným cisterciákem a profesorem na Katolické theologické fakultě ve Vídni. Stál jsem vůči skeptické náladě. Nenacházel jsem ono křesťanství, které jsem musil hledat, nikde v žádném vyznání. Musil jsem se, poté co mě byla doba zkoušek vystavila tvrdým duševním bojům, sám pohroužit do křesťanství, a to v tom světě, v němž o něm mluví duchovno“ (GA 28, kap. XXVI). To znamená, že vše, co bylo u Rudolfa Steinera dříve žilo myšlenkově nebo také duchovně-imaginativně ve vztahu ke Kristově bytosti, po případě co byl o tom získal jako poznatky, musilo ustoupit do pozadí, jako také musí být na cestě školení rozpuštěny, zrušeny všechny dříve utvořené imaginace, když se přechází k nejbližšímu stupni, k inspiraci. Přitom klesá zprvu duchovní vědomí člověka do úplné prázdnoty, aby pak získalo k duchovnímu světu prohloubený vztah.

Ještě tvrdší je však přechod ke světu intuice, kde zasvěcovaný nestojí jen před vnitřní prázdnotou, nýbrž před objektivní světovou propastí, kde může vše, dokonce jeho bytost sama propadnout zmaru. Nyní mlčí vše předchozí, neboť on musí nyní sám vytvořit přes tu propast nový vztah nejen ke světu duchovnímu, nýbrž *k nadduchovnímu*. U této světové propasti měl také Rudolf Steiner zapomenout všechny dříve získané poznatky o Kristu. Při skoku přes onu propast šlo u něho o to, aby uchopil plně vědomě nejněvnitřnější jádro své bytosti a v něm aby intuitivně pojal Kristovu přítomnost jako východisko pro nové vědomí o Kristu. Neboť toto vědomí o Kristu nevymazává individuální vědomí já, nýbrž propůjčuje tomuto individuálnímu vědomí zcela novou schopnost, aby uchovalo ve všech rovinách světového bytí já a tím aby vytvářelo duchovní bádání v té míře, jak je konal Rudolf Steiner v anthroposofii. Jinými slovy, šlo tu o nejvyšší uskutečnění slov „Ne já, ale Kristus ve mně“ (Galatským 2,20).

V jedné pozdější přednášce popisuje Rudolf Steiner tento zážitek, jímž člověk uchopí na onom břehu světové propasti plně vědomě své pravé já, těmito slovy: „Ale člověk stojí tak opravdu, v pravé podobě nad propastí bytí, jestliže učiní rozhodnutí vymazat se,

zapomenout se, učiní toto rozhodnutí svobodným vnitřním chtěním, energickým činem vůle. V podstatě existují v lidské bytosti všechny tyto věci také jako skutečnost; člověk o tom jen nic neví. Musí se tímto způsobem nevědomě vymazat každé noci. Ale je to právě něco zcela jiného vydat té propasti s plným vědomím všanc své já vzpomínke, vydat je zničení, zapomenutí, propasti, stát opravdu chvíli v duchovním světě nad propastí bytí jako nic vůči nicotě jako takové. Je to nejotřesnější zážitek, který lze mít, a musíme k tomuto zážitku přistupovat s velkou důvěrou. Abychom šli k té propasti jakožto nic, k tomu je nutno, abychom měli důvěru, že je nám pak z toho světa přineseno vstříc já pravé. A to se stane. ... Tak je vzestup k nadduchovnímu světu vnitřním prožíváním, prožíváním zcela nového světa nad propastí bytí a přijetím pravého já z tohoto nadduchovního světa nad propastí bytí“ (GA 147, 30. 8. 1913). Co se zde děje, co je nyní člověku dáno jako pravé já přes propast bytí, to je současně Kristovo Já samo, resp., ve smyslu spirituální ekonomie, otisk /Abbild/ Kristova Já, který dostáváme na tomto stupni do svého já vlastního. (79) V tom spočívá zdroj nového vědomí o Kristu, vědomí, kterého dosáhl Rudolf Steiner na rozhraní století a na jehož základě založil v dalších letech celou anthroposofii.

On sám popisuje tento proces později ve formě zcela objektivní, jak to bude v budoucnosti, která však začíná již v naší době, dostupno všem lidem: „Když se duše dají duchovní vědou podnítit k pochopení takových tajemství, když se naše duše k takovému pochopení vžijí, dozrají ty duše k tomu, aby poznaly v pohledu na onu posvátnou misku mystérium Kristova Já, věčného Já, k němuž se může vyvinout každé já lidské. Ono je *zde*, toto tajemství - lidé se jen mají dát duchovní vědou přivolat k tomu, aby chápali toto tajemství jakožto skutečnost, aby přijali v pohledu na Svatý grál Já Kristovo. K tomu je zapotřebí chápat to, co se tu stalo, jako skutečnost, brát to jako skutečnost“ (GA 109/111, 11. 4. 1909; kursivoval Rudolf Steiner). (80)

Jako mohl Christian Rosenkreutz postoupit v 16. století k tomuto stupni (81) a obdržet odtud plnou moc vyslat svého „nejintimnějšího žáka a přítele“ (GA 130, 18. 12. 1912), Gotamu Budhu do duchovní sféry Marsu, tak to byl Rudolf Steiner, který dosáhl stejného stupně zasvěcení jako první rosikrucian v začínající epoše Michaelově. Tím otevřel pro naši dobu *všem lidem* cestu k tomuto cíli. Neboť čeho dosáhl Christian Rosenkreutz ještě jakoby v pozadí dějin lidstva na skryté stezce, to uskutečnil nyní Rudolf Steiner plně veřejně a dal lidstvu založením duchovní vědy na Zemi vyhlídku na novou možnost vývoje. „Patří k vnitřnímu poslání spirituálního světového proudu [anthroposofie] připravovat lidi k tomu, aby učinili své duševno tak zralým, že nyní může také stále větší a větší počet lidí přijmout do sebe obraz /Abbild/ bytosti Já Krista Ježíše ... Zde vidíte, z jakých hlubin působí duchovněvědecký světový proud“ (GA 109/111, 7. 3. 1909).

Pokusíme-li se opravdu pochopit tuto cestu Rudolfa Steinera do propasti - která umožnila založení moderní „vědy o Grálu“ -, pokusíme-li se pochopit tuto cestu do propasti, ale pak také opět z té propasti ven, můžeme před ní stát jen v nejhlubší úctě. Průlom, který zde byl učiněn po prvé v dějinách lidstva, se stane ve svém celém epochálním významu postupně zjevným teprve během staletí. Neboť cesta, kterou se zde ubíral Rudolf Steiner *v této formě* jako první, je takového rázu, že se v budoucnosti stane pro lidstvo všeobecnou cestou do duchovního světa a v něm vědomým prožíváním Krista.

Hledáme-li dnes pro berlínskou periodu Rudolfa Steinera, periodu mezi anthroposofy tak diskutovanou, avšak směřující ve smyslu toho, co bylo výše řečeno, k určitému cíli, hledáme-li pro tuto periodu jakýsi praobraz na přelomu věků, můžeme dospět k tomuto: Skoro po tři roky byli apoštolově doprovázeli Krista ve fysickém těle a tedy svým obyčejným pozemským vědomím. Po Zmrtvýchvstání Ho sledovali v Jeho těle Zmrtvýchvstání svým vědomím imaginativním a přijímali Jeho slova, v nichž jim zjevoval tajemství nebeského království, z něhož byl přišel (Skutky apoštolů 1, 3). Tím dosáhli stupně inspirace. Pak se uskutečnilo Nanebevstoupení, Kristus zmizel jejich jasnovidnému pohledu a oni již nemohli slyšet jeho inspirující slova. Od této chvíle nebyl přístupný ani jejich silám imaginativním, ani inspirativním. A tím nadešla apoštolům nejtěžší doba, neboť vše, co byli předtím měli, jim bylo odňato. Zážitek této ztráty byl dokonce ještě bolestnější než doba od Bílé soboty k velikonočnímu jitru. Neboť tehdy měli ve vzpomínce alespoň Kristův příslib, že bude po jeho smrti možné Zmrtvýchvstání a tím opětně shledám, byť v jiné formě. Nyní však Kristus zmizel, aniž byli pochopili Jeho příslib pro budoucnost. Od té chvíle se apoštolově cítili jako ponecháni zcela o samotě. Teprve deset dní po této nej těžší zkoušce svého života, když bylo jejich vědomí já jakoby pohrouženo do hlubokého spánku (82), obdrželi Krista znovu, nyní však již nikoli zevně ve fysickém těle jako během oněch tří let, také ne v Jeho duchovním zjevu, který byli během těch čtyřiceti dní rovněž vnímali jakoby z venku, nýbrž ve křtu ohněm a duchem o svatodušním ránu ze svého vlastního nitra, z nejhlubších hlubin svého já jako důsledek protrpěného zážitku ztráty.

Rudolf Steiner popisuje tento děj ze svého duchovního bádání takto: „V životě žáků Krista Ježíše je doba, kdy si říkali: Zřeli jsme ho, již ho nezcítíme. Sestoupil k nám z nebe na Zemi. Kam odešel?

Tato doba, tato chvíle, kdy se učedníci domnívali, že ztratili přítomnost 1 Kristovu, je zachována v křesťanském svátku Nanebevstoupení. Byla zachována - skutečnost vědomí, že před učedníky opět zmizel sluneční duch, jenž kráčival po Zemi v člověku Ježíši z Nazaretu. A nyní se jich zmocnil, poté co byli ; tito učedníci Kristovi učinili onu zkušenost, takový smutek, který nelze srovnat j s ničím, co může být jako smutek na Zemi. V dávných mystériích přicházivalo, když byli slavili sluneční kult, když byli uložili obraz boha do země, aby jej opět vyzvedli teprve po uplynutí dnů, přicházivalo na duše něco z velkého smutku nad smrtí 1 boha. Ale tento smutek nebylo možno co do velikosti srovnat s oním smutkem, 1 který nyní vstoupil do srdcí učedníků Kristových. |

Všechno skutečné, velké poznání je zrozeno z bolesti a ze starosti. Snažíme-li se 1 kráčet pomocí těch prostředků poznání, které se popisují v anthroposofické J duchovní vědě, cestou do vyšších světů, lze také jen tehdy dospět k nějakému cíli, 1 když projdeme bolestí. Bez toho, že jsme trpěli, že jsme mnoho trpěli a tím se osvobodili od skličujícího působení bolesti, nemůžeme poznat duchovní svět. 1 Žáci Kristovi trpěli nyní nesmírně v té době, která je nám naznačena oněmi | deseti dny po Nanebevstoupení, protože jim byl zmizel pohled na Krista. A z této | bolesti, z tohoto nezměrného smutku vzešlo pak to, co nazýváme tajemstvím j svatodušním. Žáci Kristovi, poté co byli pro zevní instinktivní jasnozření pohled na 1 Krista ztratili, našli ho opět v nitru, v pocitu, v onom zážitku působením smutku, bolesti“ (GA 226,17. 5.1923).

Co bylo před Rudolfem Steinerem stálo od mládí jakožto jeho osobní poznání Krista, musilo ustoupit, aby si tohoto poznání mohl nově dobýt z vlastní, j individuální síly - nyní ale pro celé lidstvo. Tímto způsobem uskutečnil ve své 1 vlastní duchovní biografii přechod od Nanebevstoupení k události Svatodušní; (83) nebo, když sledujeme tematický vývoj jeho díla: od jeho raných, : gnoseologických spisů k jeho dílu anthroposofickému po přelomu století. Proto mohl označit anthroposofii, kterou založil, jako začátek nové epochy Ducha ; v dějinách lidstva. (84)

*

Na konci citované přednášky, která je věnována události Svatodušní, poukazuje Rudolf Steiner ještě na jeden další důsledek Kristova Nanebevstoupení. Ten spočívá v tom, že dnes každý člověk, který po smrti zří, jak se jeho éterické tělo během tří dnů rozpouští, rozplývá (Rudolf Steiner nazývá takové rozpouštění či rozplývání spojením éterického těla se Sluncem), spoluprožívá v tomto procesu současně jakoby obraz Nanebevstoupení: „V tomto éterickém těle vzdalujícím se od člověka zří člověk od mystéria Golgoty současně Krista, jenž se stal jeho zachráncem v budoucím zemském bytí; takže vlastně od mystéria Golgoty každý

člověk, který zemře, má již před svou duší onen obraz Nanebevstoupení, který viděli onoho dne učedníci na základě svého zvláštního duševního stavu“ (GA 224, 7. 5.1923).

K tomuto výsledku svého duchovního bádání ještě Rudolf Steiner připojuje, že působení tohoto obrazu na duši zemřelého závisí na tom, zda si tato duše získala již v pozemském životě porozumění pro mystérium Golgoty či nikoli. V prvním případě čerpá pak taková duše z onoho obrazu Nanebevstoupení „největší útěchu“, která spočívá v tom, že se jí nyní dostává plné jistoty, že se Kristus stal po mystériu Golgoty zachráncem celého zemského vývoje. Útěcha, kterou může lidská duše získat ze zření obrazu Nanebevstoupení, spočívá především v tom, že z něj bezprostředně poznává, jak může lidské já dospět již na Zemi v plném rozsahu k získání duchovních sil Slunce a tím své nesmrtelnosti, aby tím splnilo své lidské určení. Jestliže si však duše uvedené poznání neosvojila, stane se jí onen obraz velkou výčitkou a současně vážným napomenutím, aby získala v nejbližším pozemském životě příslušné vědění o mystériu Golgoty.

To vše je ale možné jen tehdy, když člověk naváže na Zemi vědomě na svatodušní impuls, po případě na působení Ducha, který vstoupil Svatodušní událostí do lidstva. „Mystérium Golgoty tu právě bylo jen pro fyzické a éterické tělo pro všechny lidi. Soslání Ducha, tajemství svatodušní praví, jak může mít duševno a duchovno člověka podíl na plodech mystéria Golgoty jen tehdy, když se člověk vyšvihne ke skutečnému uznání /Anerkenntnis/ pro obsah mystéria Golgoty“ (GA 224, 7. 5. 1923). „Duševno a duchovno“ jsou v tomto případě astrální tělo a já člověka. Jimi musí současný člověk pomocí duchovní vědy přímo navázat na Svatodušní událost na přelomu věků. To znamená, že si z této duchovní vědy musí získat nové porozumění pro mystérium Golgoty a pro události Nanebevstoupení a Soslání Ducha svátého s ním spojené. „Tím je však současně řečeno, ... že lze správnému Svátku svatodušnímu porozumět jen tehdy, když lidé pochopí, že vyslání Ducha je požadavkem na lidstvo, aby se postupně propracovávalo k poznání ducha. Neboť

mystériem Golgoty lze pochopit jen duchovním poznáním“ (tamtéž). Z toho ale vyplývá celý význam anthroposofie pro současnost a budoucnost vývoje lidstva. V tom také spočívá důvod, proč Rudolf Steiner označil duchovní vědu za moderní svatodušní poselství nebo poselství Ducha pro lidstvo.

To, co učinil Kristus v mystériu Golgoty a dále ve zjevení Nanebevstoupení jako něco *všeobecně* platného, pokračuje ve Svatodušní události jako to, co se obrací na každého *jednotlivého* člověka, na každé konkrétní já s úkolem /Auftrag/ chápat onen impuls mystéria Golgoty a přijmout jej do sebe ve smyslu duchovního svátostného přijímání, jak to bylo podáno v první kapitole této práce. Neboť to, co na přelomu věků uchopilo apoštoly v symbolu ohnivých jazyků jakožto duchovní impuls, co je takto vnitřně uchopilo jakoby nebeskou močí, toho se dnes musí

dobýt z vnitřního svobodného rozhodnutí a individuálním úsilím každého člověka. Právě v tomto smyslu musíme chápat slova Rudolfa Steinera z jeho svatodušní promluvy z r. 1923: „Osud anthroposofie by chtěl být současně osudem křesťanství“ (GA 226,17. 5.1923).

Co je zde naznačeno jako čil dalšího vývoje křesťanství na Zemi, najdeme vzorově uskutečněno již v životě a díle Rudolfa Steinera. Neboť v biografickém průběhu svého života uskutečnil překročením prahu ze svého raného díla k anthroposofii současně přechod od Nanebevstoupení k svátku Seslání Ducha svátého v esoterické rovině nebo, jinými slovy, od beztělesného prožívání Kristových sil v čistém myšlení v éterickém těle k jejich uchopení ve svém já jako k narození nového vědomí o Kristu v sobě. Tento přechod byl však možný jen tím, že dosáhl prožitím svatodušního Ducha ve vlastním já přímého vnitřního vztahu k mystériu Golgoty, čímž se stalo tajemství Zmrtvýchvstání základem anthroposofické metody bádání, takže o ní lze vpravdě říci: Její původ je v tom, že Rudolf Steiner „duchovně stál“ před mystériem Golgoty. (85)

*

Na závěr je ještě třeba krátce pohlédnout na celý průběh událostí na přelomu věků, pokud jsou tyto události proniknuty nepřetržitou působností Kristova Ducha. V jejich centruje mystérium Golgoty, jemuž předcházely dvě události, které se potom zrcadelně zobrazily v nové formě.

Při křtu v Jordánu se Kristova bytost spojuje s tělem Ježíšovým a proto se zemským vývojem vůbec. Ve scéně Proměnění /Verklärung/²¹ zjevuje Kristus třem vybraným učedníkům Svou vyšší, sluneční bytostnou stránku /Sonnennatur/ a tím Svůj původ z kosmické sluneční říše. Obě tyto události se zrcadlí v Nanebevstoupení a ve svátku Seslání Ducha svátého, a to ve formě proměněné mystériem Golgoty.

Kristus ukázal ve Svém Nanebevstoupení, že spojil duchovní sluneční síly, které se zjevily při Proměnění na hoře Tábor, s éterickými těly všech Udí. Od té doby

21

6. srpna je svátek nazývaný česky *Proměnění Páně*, německy *die Verklärung Christi*, ač si slova *proměnění* a *Verklärung* významově neodpovídají. Snad? to jsou dva různé překlady řeckého

metamorfún (event. *metaschématizein*). Zde to lze snad také přeložit jako *odění nebeskou slávou*. Jde o událost líčenou u Matouše 17, 1-9, Marka 9, 2-9, Lukáše 9, 28-36. (Jan tuto událost nelíčí.) Podle tradice se tato událost stala na hoře Tábor. V Bibli se sice o této hoře mluví v různých souvislostech, nikoli však v souvislosti s uvedeným Proměněním Páně. Husité převzali slovo *Tábor* jako označení svého města, později asi i jako dočasného vojenského ležení. Dnešní čeština označuje slovem *tábor* každé hromadné dočasné ubytování. - Pozn. překl.

"

u, z kosmické sluneční říše, nýbrž je může v

dostává člověk morální intuice nikoli již z venk

plně svobodě čerpat již na Zemi z nového zdroje, který lze nalézt v něm samém. A ve Svatodušní události nám začíná zářit obraz /Abbild/ toho, co se uskutečnilo při křtu v Jordánu jako ojedinělé dění. Tehdy uchopil Kristus pozemské schrány Ježíšovy tak, že já Zarathustrovo, které v nich předtím přebývalo, musilo to tělo opustit. Neboť v Kristu se objevila božská bytost tak velké moci a velikosti, že žádné lidské já, ba ani já vysokého zasvěcence, jakým byl Zarathustra, nebylo s to přijmout do sebe tuto bytost, aniž by bylo jeho vědomí já ihned vymazáno, zhašeno /ausgeloscht/. To se ale již v budoucnu nemělo stát. Kristus chtěl být v lidském já v plném rozsahu přítomen, aniž by je však sebeméně zkalil. „Chtěl v lidstvu přebývat, ale nechtěl kalit vzcházející vědomí já lidí. Učinil to jednou v Ježíši, když žilo od okamžiku křtu v Jordánu na místě vědomí já vědomí Syna. Ale to se již nemělo stávat u lidí budoucích časů. U lidí budoucích časů mělo já být schopno pozvednout se plně vědomě, a Kristus měl v těchto lidech přece přebývat“ (GA214, 30. 7. 1922). usil Kristus před bezprostředním pohledem lidí zprvu zmizet, aby se s Aby toho dosáhl, m

nimi potom spojil zcela novým způsobem. To první se stalo Jeho Nanebevstoupením: „Tak uskutečnil Kristus své Nanebevstoupení, tak se stal neviditelným“ (tamtéž). Pak ale poslal po deseti dnech Svým učedníkům Ducha Svatého, nebo „tu božskou bytost, která nyní vědomí já nevymazává, nezhasí /nicht auslöscht/, k níž se pozvedáme nikoli v nazírání, nýbrž právě v duchu nenázorném“ (tamtéž). Nyní mohl vstoupit do lidských duší také Kristus, aniž přitom vymazal, zhasil individuální vědomí já. A to se stalo v Události svatodušní. Od této chvíle působil člověku nikoli přímo, nýbrž prostřednictvím Ducha svátého. „Tak je vlastně Duch svátý tím, co mělo být posláno Kristem, aby člověk mohl uchovat své vědomí já a aby Kristus mohl v člověku přebývat nevědomě“ (tamtéž). (86) va bezpřímto způsobem jsou spolu spojeny Nanebevstoupení a Svatodušní událost jako d

rostřední důsledky mystéria Golgoty. Neboť Kristus se Svou smrtí a Zmrtvýchvstáním spojil s celým vývojem Země; do lidstva jako takového vstoupil dvojí událostí Nanebevstoupení a Seslání Ducha svátého. A tak jako vidíme v Nanebevstoupení metamorfosu scény Proměnění Páně, tak můžeme rozpoznat ve Svatodušní události metamorfosu Janova křtu v Jordánu: Tam křest Ježíše vodou, zde křest Kristův ohněm a duchem. Tak se o svatodušním jitra uskutečnil vstup Krista do všech Jeho učedníků tím způsobem, že již nebylo zapotřebí, aby já vystoupilo ven. Od té doby mohl Kristus, jak byl jednou působil v člověku Ježíši z Nazaretu, působil nyní ve všech lidech, aniž přitom vymazal, zhasil jejich individuální vědomí já. ě vývoje Země budou lidé stále více s to vytv

Důsledek toho je, že v další perspektiv

ářet z lidstva až do konce tohoto vývoje novou jednotu s vědomím já /ich-bewußte Einheit/, zcela novou bytost, která bude až do svých základních gest

proniknuta Kristem jako svým novým skupinovým duchem nebo vyšším skupinovým Já. „Jako se v každém jednotlivém člověku rodí vyšší já, tak se v Palestině rodí vyšší Já celého lidstva, Já božské“ (GA 112,24. 6.1909).

Tím je lidstvu dána možnost dosáhnout přechodu do nového kosmického eonu, který Rudolf Steiner označil jako budoucí Jupiter a který se objevuje na konci Apokalypsy jako imaginace Nebeského Jeruzalému. Jak se ale tento přechod uskuteční, a jak může být připraven? Rudolf Steiner se o tom vyjádřil tak, že bude v druhé polovině zemského vývoje vše, co se až dosud vytvořilo materiálně, to znamená všechno zevně fyzické bytí, postupně rozpouštěno. „Co potom ještě zbude?“ - tak se táže a dává jako odpověď mohutný obraz toho, jak mohou lidé J svými morálními činy vytvářet na Zemi pro Kristův impuls Jeho nové nadmyslové schránky: nadmyslově-fysickou schránku ze všech skutků, které pocházejí v životě ze svědomí; éterickou schránku ze všech činů lásky a soucitu; astrální schránku z toho, „co zakládá cestu k nadmyslovému poznání“ (GA 155, 30.5. 1912), spojeno s city úcty a údivu. Tím se lidstvo spojí s Kristovou bytostí takovým způsobem, že z toho vznikne jakoby nová bytost, která obepíná všechny lidi. (87) A tato bytost pak přejde na Jupiter jakožto lidstvo proniknuté Kristem, poté co se materiální Země rozpadne v kosmu v prach.

Tuto novou bytost samu popisuje Rudolf Steiner těmito slovy: „Když Země jednou dospěje k svému cíli, když lidé budou chápat správné morální impulsy, které způsobují vše dobré, potom bude rozpouštěno /gelost³/, co vplynulo do vývoje ; lidstva mystériem Golgoty jako Já. Tento impuls pak bude zahalen astrálním tělem, které je vytvořeno vírou, všemi skutky údivu a úžasu člověka, (88) něčím, co je jako éterické tělo, které je vytvořeno skutky lásky, něčím, co je kolem něho jako fyzické , tělo, které je vytvořeno skutky svědomí“ (tamtéž).

Vzor pro toto budoucí společenství lidstva tvořil na přelomu věků kruh ; dvanácti apoštolů, který byl vznikl na základě svatodušní události. Neboť, jak jsme viděli, vstoupil do nich tehdy sám Kristus prostřednictvím Ducha svátého. Tím se stali novým společenstvím, jehož členové byli zcela prostoupeni Kristem a mohli poté nést křesťanské poselství do celého lidstva, to znamená do celé druhé poloviny vývoje Země. Že toto původní svatodušní společenství apoštolů zcela odpovídá popsanému ideálu vývoje lidstva, vyplývá ze slov, jimiž popisuje Rudolf Steiner v citované přednášce celou budoucí bytostnou podstatu lidstva: „Tak | vytvoří lidé v průběhu vývoje Země základ pro velké společenství, které může být | úplně prostoupeno Kristovým impulsem, prokřtěné /durchchristet“ (tamtéž).

A toto nové lidstvo, spojené pak nerozlučně s Kristem, ba zcela jím proniknuto, j uskuteční pod Jeho vedením a s Jeho pomocí přechod do budoucího eonu Jupiteru0

Může znamenat i *rozvázáno, rozluštěno, uvolněno*. - Pozn. překl.

Jak silně žil tento velký ideál vývoje lidstva ještě později v lidech zvláště vynikajících, i když si nebyli plně vědomi jeho okultního pozadí - jelikož může být toto pozadí odkryto jen bádáním duchovnívědeckým ukazuje příklad Goetha uvedený Rudolfem Steinerem: V dopise z 18. července 1828 pro Friedricha Augusta von Beulwitz psal Goethe o lidstvu nadaném vyšším rozumem /*vemunflbegabte*⁴ / jako o „velkém nesmrtelném individuu“ (tamtéž), které znamená velký cíl vývoje Země.

Mladší současník Goethův měl tento cíl lidstva rovněž před očima. Ve svém eseji *Křesťanstvo aneb Evropa* psal Novalis o velké „universální individualitě“, čímž poukazyval na týž ideál zemského vývoje. V tomtéž úseku nazýval tuto budoucnost také „novým zlatým věkem“, v němž bude „Spasitel“ přítomen a působící ve všech údech tohoto „nového člověka“, až k pravému svátostnému přijímání. (89)

*

Uvedeným přechodem k Jupiteru není podstata mystéria Golgoty nikterak vyčerpána, především ne ve svém kosmickém rozměru. Jak bylo již ukázáno v první kapitole, obepíná jeho působení *celou světovou evoluci*, od starého Saturnu až k budoucímu Vulkánu. V mystériu Golgoty samém byly oba tyto póly světového vývoje spolu nerozlučně spojeny jako začátek a konec tohoto vývoje. Jen proto mohl Kristus o sobě říci: „Já jsem alfa a omega, začátek a konec“ (Apokalypsa 1,8).

Již před smrtí na kříži byl Kristus obnovil síly fantomu tak dokonale, že zcela odpovídaly původnímu stavu při jeho vytvoření na starém Saturnu. Protože tomu tak bylo, mohl Kristus mluvit o své smrti tak, že se tím měl rozumět božský Otec. (90) Bůh Otec byl také nejvyšším regentem vývoje Saturnu. (91) Proto byly jeho síly přítomny všude tam, kde působily impulsy starého Saturnu. Než byl vytvořen přímý vztah k starému Saturnu, předcházely v životě Krista Ježíše dva přípravné stupně, na nichž bylo vytvořeno příslušné spojení ke starému Slunci a ke starému Měsíci.

Pozorujeme-li z tohoto hlediska třiatřicetiletý život Ježíše z Nazaretu na přelomu věků, můžeme zjistit toto: Ve třiceti letech až do křtu v Jordánu se zrcadlily celé dějiny lidstva první části vývoje Země, kteří byl pod vlivem sil marsických. To dochází výrazu především v rodokmenu Lukášova evangelia, kde se praví, jak tento Ježíš pocházel bezprostředně od Adama, ba dokonce z doby před pádem do hříchu („od Boha“) (3,38).

Pozemský život Kristův začal křtem v Jordánu, v němž se spojil Jeho vysoký Sluneční duch s měsíčním proudem dědičnosti pozemského lidstva. Dědičnost je pod vedením měsíčního archanděla Gabriela, který z tohoto důvodu zvěstoval narození Ježíšovo na

4

Němčina má pro *rozum* dvě slova odlišného významu: *Vemunft* je podle Rudolfa Steinera odvozeno od *vemehten* - *vnímat* a znamená to rozum, kterým vnímáme vnuknutí shůry. *Verš taná* je spíše rozum, který jaksí soukáme z vlastní hlavy jako pavouk nití. *Vemunft* také znamená spíše rozum syntetický, který posuzuje věci v celku, *Verstand* spíše rozum analytický, pitvající. Čeští filosofové se to snažili vyjádřit českými slovy *um* a *rozum*. To se ale nevžilo. Věra Zoubková překládala *Vemunft* jako *vyšší rozum*. *Verstand* jako *nižší rozum*. Překladatel se toho přidržuje; dodal by ještě, že oním vyšším rozumem - *Vemunft* bývají snad obdařeny spíše ženy, nižším rozumem - *Verstand* spíše muži. - Pozn. překl.

Zemi. Také samo provedení křtu ve vodě poukazuje na spojení tohoto rituálu se starým Měsícem, kde byla substance, která jej hlavně vytvářela, podobna vodě. Z duchovní stránky byl tento proces doprovázen Duchem svátým, který, jako vycházející od Otce, vedl celý předkřesťanský vývoj. Rudolf Steiner o něm řekl, že Duch svátý byl v evoluci světa nejvyšším regentem starého Měsíce. Jan Křtitel dosvědčil jeho objevení se během křtu v Jordánu těmito slovy: „Spatřil jsem, že Duch sestoupil jako holubice z nebe a zůstal na Ném“ (Jan 1, 32). Tak mohl při křtu v Jordánu Sluneční duch Kristův na Svě cestě k Zemi, cestě, jejímž posledním kosmickým stupněm byla sféra Měsíce, naplnit „měsíční misku“, kterou mu podal Ježíš, misku jeho pozemské tělesnosti. Tím se stal Ježíš Kristoforem²⁴, živým symbolem Svatého grálu: měsíční srpek jako miska nesoucí v sobě duchovní Slunce. Současně tím Kristus vytvořil vztah Svého astrálního těla (neboť po onom křtu se bylo astrální tělo Ježíšovo stalo Jeho astrálním tělem) ke starému Měsíci, na němž bylo astrální tělo vytvořeno. Tímto způsobem bylo astrální tělo uvedeno zpět do svého původního čistého stavu, v němž bylo před pádem do hříchu.

Také následující scéna, která je v evangeliích vylíčena po křtu v Jordánu - trojí pokušení Krista Ježíše na poušti -, má vztah k předcházející inkarnaci Země. Neboť na starém Měsíci dostalo zlo v kosmu po prvé svou plnou samostatnost. Ještě na starém Slunci mohly vznikat jisté překážky jen tím, že byly jisté hierarchie jakoby „odveleny“, aby se staly duchy překážek. To znamená, že až do starého Měsíce bylo zlo ještě zcela zahrnuto do plánu dobra. Avšak na starém Měsíci, a to v říši andělů, došlo po prvé k úplnému oddělení od sil dobra. „První [v pořadí hierarchií], kteří měli možnost stát se zlými, byli andělé, neboť tato možnost existovala teprve od vývoje měsíčního“ (GA110,18. 4. 1909-11). Tak byly odpůrci moci (Lucifer a Ahriman), které pokoušely Krista Ježíše na poušti, takového rázu, že byly již na starém Měsíci opustily tu rovinu, kdy bylo zlo ještě vedeno ze sféry dobra. Působily již z oblasti skutečného zla. (92)

24

nositelem Krista. - Pozn. překl.

27

poznámku pod čarou ad !

Další stupeň tohoto vývoje nacházíme ve scéně Proměnění Páně.²⁵ Tu zjevil Kristus po prvé Svou vlastní sluneční bytostnou podstatu, (93) současně ale také Svůj vztah ke starému Slunci, kdy byl v časovém proudu světové evoluce vstoupil do popsaného kosmického vývoje. (Viz GA 137, 12. 6. 1912.) Rudolf Steiner ho proto také nazývá nejvyšším regentem starého Slunce. (94) Tím obnovil Kristus již na Zemi Svůj prvotní vztah ke starému Slunci a uvedl tento vztah do původního stavu až do Svého éterického těla, které bylo tehdy - na starém Slunci - vytvořeno.

Třetí stupeň spočíval ve vytvoření přímého vztahu ke starému Saturnu, čímž se jedinečně stala možnou záchrana, resp. obnovení fantomu v jeho původním lesku. Při přípravě k tomuto činu na pahorku Golgoty hovoří Kristus, jak jsme již viděli, o Svě nadcházející smrti jako o cestě k Otci. Tento motiv vyplňuje Jeho Řeči na rozloučenou, které jsou zachyceny jen v Janově evangeliu, potom následuje Jeho velká modlitba v zahradě

Getsemanské, a na konec se to objevuje ve slovech na kříži

Jako spolupůsobil při křtu v Jordánu Duch svátý, vycházející původně od Otce, Duch svátý, který byl od začátku připravoval Kristovu inkamaci na Zemi, tak zjevil Kristus při Proměnění (Páně) Svou vlastní sluneční bytostnou podstatu a současně Svou vyšší povahu Syna /Sohnes-Natur/. Toto vyšší synovství zasvitlo, zazářilo tím, že v předvečer mystéria Golgoty dal Kristus svým učedníkům po prvé vskutku poznat tajemství Svého vztahu k božskému Otci. Tím byl v první části mystéria Golgoty nově vytvořen vztah ke starému Saturnu a tím k původu fyzického těla, které bylo tehdy stvořeno ve svém počátečním základu Bohem Otcem skrze první hierarchii. Jen tím mohl být na pahorku Golgoty zachráněn na kříži lidský fantom.

Poté co byl již o Velkém pátku definitivně obnoven fantom, šlo u druhé části mystéria Golgoty o „zrození nového článku lidské bytosti: nepomíjivého těla /eines unverweslichen Leibes/“ (GA 131,11. 10. 1911). Neboť proměnou fantomu v Tělo Zmrtvýchvstání bylo ve světové evoluci vytvořeno něco zcela nového. Jestliže znamenalo obnovení fantomu zprvu jen návrat k původu světového vývoje, šlo při vytvoření Těla Zmrtvýchvstání o něco zcela nového. Bylo to první stvoření z ničeho v zemské evoluci.

Rudolf Steiner definuje podstatu tvoření z ničeho jako tvoření na základě „vztahů /Beziehungen/“ a „poměrů“. (95) Tato definice neodporuje jedinečnosti a původnosti novotvoření. Neboť pro tvoření z ničeho je sice zapotřebí příslušných poměrů, ale tvoření samo zůstává přesto absolutně originálním. Tak tomu bylo při stvoření světa Bohem Otcem, které se uskutečnilo z ničeho a jehož jediným předpokladem bylo spolupůsobení Syna, který vytvořil jako božské Slovo celý kosmos. Zde tvoří činnost Syna, Loga, z Jeho *vztahu* k Otci pro tvoření z ničeho nutné *poměry*, na základě kterých se pak stává stvoření světa možným.

Podobným způsobem, nyní ale na Zemi samé, vytvořil Kristus pro své tvoření z ničeho nejprve nutný *vztah* k silám Otcovým až do starého Saturnu. Potom

zajistil, ještě před Svou smrtí na kříži, obnovením fantomu v jeho původní formě, nutně poměry pro následné, jedinečné stvoření z ničeho.

Tento návrat ke starému Saturnu skrze předchozí stupně starého Slunce ; a starého Měsíce (vztah k marsické polovině Země byl vytvořen pozemskou j genealogií Ježíšovou) má ještě další význam. O Kristově činu na Golgotě sděluje Rudolf Steiner: „Co je nejsvobodnějším činem? Nej svobodnějším činem je to, že se tvůrčí moudré Slovo naší sluneční soustavy samo v sobě rozhodlo vstoupit do lidského těla a podílet se na vývoji Země činem, který nebyl dán žádnou předcházející karmou“ (tamtéž).

Že Kristus, přicházející z duchovního světa, nepřinášel s sebou žádnou pozemskou karmu, je samozřejmé. Avšak schrány Ježíše z Nazaretu, jeho tělo astrální, tělo éterické a fyzické, jakožto spojené s pozemskými silami dědičnosti, resp. jimi ovlivněné, ' měly nějakou karmu ze své doby před křtem v Jordánu. Jak mohla být nyní tato karma vymazána a tím zbavena účinnosti, aby Kristus získal možnost vykonat Svůj í čin na Golgotě ve schránách Ježíšových skutečně prost karmy?

To bylo možné jen *jedním* způsobem. Pro to musilo být nejprve astrální tělo \ Ježíšovo přivedeno zpět až do momentu svého vzniku na starém Měsíci, kdy bylo, ještě in státu nascendi, prosto karmy. To bylo uskutečněno spojením se silami starého Měsíce v okamžiku křtu, resp. krátce poté při pokoušení na poušti. Potom, ' ve scéně Proměnění, bylo Kristem uvedeno éterické tělo Ježíšovo k silám svého j původu na starém Slunci a tím učiněno prostým karmy. Nakonec to bylo obnovení \ fantomu, čímž bylo také tělo fyzické uvedeno do stavu zcela prostého karmy, jaké j bylo původně na starém Saturnu v momentu svého vzniku z klínu božsko- duchovních bytostí. Tím byly vytvořeny potřebné „poměry“, aby byl fantom |proměněn v Tělo Zmrtvýchvstání tvůrčím aktem z ničeho.

Avšak skutečnost, že Kristus sám žil na Zemi, přes Své inkarnování v tělesných ; schránách Ježíše z Nazaretu, po tři roky bez jakékoli pozemské karmy, je jedním i z nejdůležitějších výsledků bádání Rudolfa Steinera z Pátého evangelia. Neboť jako I zatížený pozemskou karmou nebyl by Kristus nikdy mohl dospět ke | Zmrtvýchvstání. Karmu předcházejícího života Ježíšova by byl sice ještě mohl / vyrovnat (jako může být vyrovnána každá lidská karma), což by ale bylo bývalo | ještě dějem ve velké karmické kauzalitě, která drží pohromadě /zusammenhält/ celou ; světovou evoluci, od starého Saturnu až po Vulkán. (96) Aby ale bylo možno vyjít l ven z této karmické kauzality, musily být zcela prolomeny hranice karmy, nebo, ' jinými slovy, aby se uskutečnilo Zmrtvýchvstání, bylo zapotřebí dosáhnout sféry trvání, věčnosti, která leží mimo sedmistupňový evoluční řetězec kosmu.

Tak lze pochopit podstatu Zmrtvýchvstání v její kosmické dimensi jen tak, že vezmeme na pomoc celou anthroposofii, především ale to, co říká o vývoji světa a působení karmy v něm. Pak se postupně ozřejmí, jak je v jedné jediné větě, která stojí v přednáškách o Pátém evangeliu, obsažena celá anthroposofie. Je to věta o tříletém životě Krista Ježíše, která praví, že byl tento život prožit na Zemi *bez karmy*. Tím není míněn pouze život Kristův, kteří byl i tak bez karmy, nýbrž také *tříletý* život Ježíšův. Proto mohl Rudolf Steiner říci: „*Páté evangelium je evangelium anthroposofické* a ukazuje nám, že tříletý Kristův život je jediným životem v lidském těle, který byl prožit bez karmy, na nějž nelze uplatnit pojem karmy v lidském smyslu“

(GA 148.3.10.1913).

Co bylo řečeno, týká se obojího, obnovení fantomu a vytvoření Těla Zmrtvýchvstání. Jen jde u prvního o osvobození ze staré karmy a u druhého o nové stvoření, které je od začátku karmy prosto. Jako poukazuje fantom na minulost až ke starému Saturnu, tak ukazuje Tělo Zmrtvýchvstání na nejvzdálenější budoucnost světového vývoje, na Vulkán, kdy budou ideál tvoření z ničeho také v jeho kosmické dimenzi uskutečňovat lidé. Vzorem pro to zůstane ale také potom Tělo Zmrtvýchvstání jakožto nejvyšší čin tvoření z ničeho. Rudolf Steiner o tom říká: „Když se Kristus rozhodl jít do lidského těla, nebyl k tomu nucen nějakou předchozí karmou, nýbrž učinil to jakožto svobodný čin, který byl odůvodněn jen v pohledu kupředu na budoucí vývoj lidstva, který tu ale předtím nikdy nebyl, kteiy vznikl prvotně v něm jakožto myšlenka (97) z ničeho, z pohledu do budoucna“ (GA 107,17.6.1909).

Co bylo u Krista vzhledem k poslednímu cíli vývoje lidstva (kterého se dosáhne plně teprve na Vulkánu) pohledem do budoucna: člověk jakožto bytost tvořící svobodně z ničeho -, to se stalo pro Něho samého v přítomném zemském vývoji v Jeho Zmrtvýchvstání již plnou skutečností. Neboť vytvoření Těla Zmrtvýchvstání jakožto stvoření z ničeho na základě jeho „poměru“ (nebo jeho „vztahu“) k fantomu se stalo tak, že byly spolu přímo spojeny oba póly světové evoluce, Saturn a Vulkán, ve středu celého vývoje ojedinělým tvůrčím aktem. To se ale neuskutečnilo v rámci duchovního času, který zahrnuje evoluci (od starého Saturnu až ke středu Země) a involuci (od středu Země až k budoucímu Vulkánu), nýbrž silami věčnosti, která předcházela před Saturnem a bude následovat po stavu Vulkánu. Jinými slovy: Pouze ze stanoviska věčnosti, která leží před Saturnem a po Vulkánu, lze spolu přímo spojit oba ty kosmické póly. Právě to se stalo při proměně fantomu (Saturn) v Tělo Zmrtvýchvstání (Vulkán), z čehož vznikla jednotná bytostná podstata /Wesen/, která zahrnuje celou světovou evoluci od jejího začátku až k jejímu konci. (97a)

Souhrnem lze říci: Kristus vstoupil do věčnosti s obnoveným fantomem jakožto Syn člověka branami Marsu, Měsíce, Slunce a Saturnu a vrací se z druhé strany věčnosti do proudu času se svým Tělem Zmrtvýchvstání branami Vulkánu, Venuše, Jupiteru a Merkuru, aby se na této cestě, přicházející z budoucnosti, setkal s lidstvem jako Syn Boží, který je současně representantem tohoto lidstva.

Teprve po svém Zmrtvýchvstání, během čtyřicetidenních rozhovorů s učedníky, tak to vplývá z duchovního bádání Rudolfa Steinera, poukázal Kristus učedníky na

centrální mystérium Svého Zmrtvýchvstání. Co bylo tehdy apoštolům sděleno, shrnuje Rudolf Steiner těmito slovy: „Tu přišel Kristus a přinesl lidem opět skutečnost času /das Zeitliche/. A když se lidské srdce, lidská duše, lidský duch spojují s Kristem, získávají opět proud času od věčnosti k věčnosti“ (GA 236, 4.6.1924).

V průběhu zemského vývoje se člověku ztratila síla ze sluneční sféry, která spočívá v duchovním času, takže se stal ve svém sepětí se Zemí téměř úplně bytostí v prostoru, která může vnímat jen materiálně. Teprve po své smrti směl člověk vstupovat do proudu času duchovního, který probíhá ve vyšších světech v opačném směru. Kristus však přinesl ne pouze tento čas, nýbrž nad to něco nekonečně vyššího, totiž ten čas, který plyne „od věčnosti k věčnosti“. V Janově evangeliu se na to poukazuje slovy: „A z Jeho plnosti jsme všichni vzali milost za milostí“ (1, 16). Neboť první milost spočívá v přijetí duchovního času, který plyne sedmi planetárními vývojovými stupni. Naproti tomu druhá milost spočívá v „proudu času“, který pochází bezprostředně z věčnosti a překlenuje přímo světovou propast mezi Saturnem a Vulkánem.

Jestliže přibereme k těmto oběma vyšším proudům času ještě nejnižší a všeobecně známý proud času, v němž je zakotveno historické vědomí lidí, můžeme všechny tři ozřejmit kresbou dále uvedenou.

Vytvořením Těla Zmrtvýchvstání dává Kristus v budoucnosti lidem účastnit se také těchto sil věčnosti. Tato budoucnost však začíná již v přítomnosti. Lidstvo má, počínajíc současnou epochou, rozvíjet samostatnou schopnost tvoření z ničeho.

Neboť ten, kdo tvoří z času, tvoří jen pro čas, a čemu dáváme vzniknout tímto způsobem, to se stane nicotou, až čas pomine. Kdo však tvoří skutečně z ničeho, tvoří ze sil věčnosti, takže z toho vzniká nové tvoření, které nepodléhá zákonům času, nýbrž zákonům trvání. A k tomuto tvoření chce Kristus vést lidi Svým Zmrtvýchvstáním.

Tímto způsobem připojil Kristus k impulsu evoluce, jejíž původ je u Boha Otce, a k impulsu involuce, která je vedena Duchem svátým, třetí, rozhodující prvek: tvoření z ničeho. Rudolf Steiner k tomu říká: „Je to těžká myšlenka, ale křesťanská esoterika to nikdy neztratí ze zřetele, a vše spočívá na tom, abychom byli s to připojit k evoluci a involuci myšlenku tvoření z ničeho“ (GA 107,17. 6. 1909). Na základě toho můžeme chápat slova Rudolfa Steinera, že mystérium Golgoty dalo celému zemskému vývoji jeho nejvyšší smysl. Neboť kdyby byl tento smysl zůstal jen u prvků nejprve jmenovaných, evoluci a involuci, a kdyby nebyl býval s to pokročit k vyšší trojnosti, pak bychom měli ve světě co činit jen s opakováním věčně stejného, což by bylo podobno jakémusi kolu a nemělo by to smyslu. Jen třetím prvkem, schopností tvořit z ničeho, jejíž původ je ve vzniku Těla Zmrtvýchvstání z fantomu, dostává to celé svůj vlastní smysl. „Kdo mluví jen o evoluci a involuci, ten bude mluvit o vývoji tak, jako kdyby se všechno jen opakovalo jako koloběh [tak hovoří o světovém vývoji většina východních náboženství]. Takové koloběhy však nikdy nemohou skutečně vysvětlit vývoj světa. Jen když přibereme k evoluci a involuci toto tvoření z ničeho, které včleňuje do poměrů, jež tu jsou, něco nového, pak dospíváme ke skutečnému pochopení světa“ (tamtéž).

A s tímto „skutečným pochopením světa“, které dnes zprostředkuje anthroposofie, se v nových mystériích vstoupí na cestu, která učiní člověka, jestliže je vědomě spojen se silami Těla Zmrtvýchvstání, tvůrcem z ničeho. „Anthroposofický světový názor dává člověku životní síly, životní naději, životní důvěru, neboť mu ukazuje, že může v budoucnosti spolupracovat na věcech, které dnes nespočívají jen v klínu příčinnosti [i když je tato příčinnost kosmickou dimensí, která sahá od Saturnu až po Vulkán], nýbrž v nicotě [ve věčnosti], dává mu vyhlídku, že, v pravém slova smyslu, *pracuje od stvořence k tvůrci*“ (tamtéž).

Ve světle těchto slov poukazuje Rudolf Steiner v téže přednášce ještě na to, jak člověk odvrhne /abstreifen wird/ v pokračujícím světovém vývoji všechny předchozí kosmické stupně, resp. jak je bude postupně, jeden po druhém, nahrazovat novými tvořeními z ničeho. „Odhodí všechno ... co mu bohové dali ve vývoji měsíčním, slunečním, saturnském a v první [marsické] polovině vývoje zemského.“ Tato práce bude uzavřena již v eonu Venuše (tamtéž), takže člověk bude v následujícím Vulkánu ne pouze nahrazovat ze zdroje tvoření z ničeho staré novým, nýbrž bude nyní také vytvářet něco absolutně nového. A pro toto nejvyšší tvoření bude pak vzorem Tělo Zmrtvýchvstání. „Tak ale přistupuje k evoluci a involuci tvoření z ničeho, a to do středu našeho vývoje [mystériem Golgoty], Poté co pominuly Saturn, Slunce a Měsíc, vstupuje na Zemi Kristus jako velký element obohacení, který způsobí, že tu bude na Vulkánu něco zcela nového, něco, co tu ještě nebylo na Saturnu“ (tamtéž).

Tato slova vyslovil Rudolf Steiner 1909, a na konci svého života, v září 1924, dodal: „Když člověk přijme do sebe postupně vše, čím je svět, a spojí to se svou bytostí, až bude mít jednou na Vulkánu spojen se sebou celý rozsah /Umfang/ světa, tento

celý velký vesmír, k němuž náleží, potom bude tím, kým byl na začátku vývoje Saturnu, a celým světem. Bude alfou a omegou, tento člověk, a v něm bude spojeno vše, čím je svět“ (GA 346, 7. 9. 1924; kursivováno Rudolfem Steinerem).

Aby všichni lidé dosáhli jednou na Vulkánu tohoto stupně, musila jim nyní také být vštípena či do nich vložena /eingepflanzt werden/ tato nová schopnost tvořit z ničeho, která se v mystériu Golgoty zrodila na *Zemi*. Jinými slovy: Síly Vulkánu, kterých Kristus použil ve tvoření Těla Zmrtvýchvstání, musily být lidem podány, přineseny v ústřety /entgegengebracht werden/ v opačném duchovním proudu času, proudu plynoucím z budoucnosti, skrze všechny mezistupně Venuše a Jupiteru. Toto Kristus skutečně vykonal oběma událostmi, které bezprostředně vzešly z mystéria Golgoty, Nanebevstoupením a událostí Svatodušní.

Jak bylo již v této kapitole popsáno výše, znamená Nanebevstoupení jakoby zrcadlení Proměnění Páně²⁶, a to ve vztahu k mystériu Golgoty, které leží mezi nimi. Obojí se děje na hoře: Proměnění Páně na hoře Tábor a Nanebevstoupení na hoře Olivetské. A jako byl v Proměnění Páně vytvořen vztah ke starému Slunci, tak je událost Nanebevstoupení v souvislosti se zjevením sil z budoucího eonu Venuše. Na rozdíl od stavu jupiterského se v eonu Venuše již Slunce neoddělí od Země. Na to se poukazuje tou skutečností, že Kristus Svým Nanebevstoupením *Zemi* neopouští, nýbrž naopak, spojuje nebe a *Zemi* novým způsobem. Přinesl tu oběť, jak to vyjadřuje Rudolf Steiner, že Svě „nebe jaksi zřídil na *Zemi*“ (GA148,3.10.1913). A to také znamená proniknutí Země (zprvu jen její duchovní aury) devachanickými silami slunečními.

Další aspekt Nanebevstoupení, který spočívá v záchraně těla éterického (viz výše v této kapitole), má co činit, nakolik se týká především posmrtného života člověka, s budoucností životního ducha. Neboť tento životní duch je éterickým tělem proměněným a zduchovněným ze síly já, a všeobecné lidstvo ho dosáhne teprve na budoucí Venuši. Přesto se však již dnes každý člověk halí po smrti do schrány životního ducha, čímž se jen vůbec umožňuje vědomý život v duchovním světě. „Tím, že jsme zahalováni tímto životním duchem, tím se teprve stává možným náš život mezi smrtí a novým zrozením“ (GA 168,18. 2. 1916). Neboť „musíme [po smrti] žít mnohem více s celým universem. Musíme mít celé universum jakožto něco *velkého živoucího* a musíme s ním žít“ (tamtéž). Že můžeme v *zemi duchů* srůst s celým universem jakožto s živoucí bytostí, aniž ztrácíme sebe samy (vědomí já) - „to činí životní duch“ (tamtéž). A protože Kristus přinesl ve Svém Nanebevstoupení síly země duchů na *Zemi*, může také člověk, který je do sebe přijme, po smrti rozšířit v duchovním světě své vědomí já po celém universu, aniž přitom ztratí sebe sama. Tak se zjevil Kristus apoštolům během čtyřicetidenních rozhovorů, které předcházely Jeho Nanebevstoupení, jako kosmický životní duch neboli budhi. Kristus stál před nimi jako obsáhlá bytost lásky, maje všechny síly budoucího eonu

26 21

Viz poznámku pod čarou ad . - Pozn. překl.

Venuše. Na konci knihy *Tajná věda v obrysu* píše Rudolf Steiner: „Jakožto obsáhlý, , vše obepínající ,vzor lásky¹ se ukazuje při svém zjevení vysoká sluneční bytost, která mohla být charakterisována při líčení Kristova vývoje“ (GA13, str. 415).

Další krok vedl od Venuše k Jupiteru - nebo od Nanebevstoupení ke Svatodušním svátkům. Nyní měly síly mystéria Golgoty, které předtím vládly v zemském vývoji jen mimo lidi, vstoupit také do lidského vědomí. To se stalo prostřednictvím Ducha svátého. Co se ještě uskutečnilo u Jordánu jakožto křest Ježíše vodou, stalo se nyní křtem Kristovým ohněm a duchem. Tím byli apoštolově vybaveni silami, které se plně rozvinou teprve na budoucím Jupiteru, avšak musí být přesto připraveny již v eonu zemském. Ve své knize *Theosofie* definuje Rudolf Steiner duchovní já takto: Je to „duch vytvářející já¹ a jako já žijící“ (GA 9). O svatodušním jitra byli apoštolově naplněni tímto duchem. Tím byla vložena /eingepflanzt/ do nitra lidí schopnost tvořit z ničeho, uvedená zprvu objektivně do zemského vývoje. Neboť tvoření z ničeho je současně tvořením z Ducha svátého. „Duch svátý naplňuje člověka vyšší blažeností /beseligt/, když je schopen tvořit z ničeho to, co je správné nebo pravdivé, krásné a dobré. Aby ale člověk nabyl schopnosti tvořit ve smyslu Ducha svátého, musí se mu ovšem napřed dát základ, jako ke všemu tvoření z ničeho. Tento základ mu byl dán tím, že Kristus vstoupil do naší evoluce. Když člověk mohl prožít na Zemi Kristovu událost, nabyl schopnosti pokročit k tvoření v Duchu svátém. Tak je to Kristus sám, kdo poskytuje nejeminentnější, nejhlubší základ. Yyvine-li se člověk tak, že stojí pevně na půdě Kristovy události [mystéria Golgoty], ... posílá mu Kristus Ducha svátého [jako Svatodušní událost], a člověk nabývá schopnosti tvořit [z ničeho] ve smyslu dalšího vývoje to, co je správné, krásné a dobré“ (GA 107,17. 6. 1909).

Ve smyslu toho, co bylo řečeno výše, to znamená možnost navazovat již na Zemi na svět morálních intuicí, jak to je popsáno ve *Filosofii svobody* jako základ budoucí morality. „A poznáte pravdu, a pravda vás osvobodí“ (Jan 8, 32): Tato slova jsou vůdčím motivem svatodušního dění. (98) Jelikož je Duch svatodušní, působící v každém člověku individuálně, současně vždy též Duch, působí tak, že tvoří společenství, a zakládá na Zemi budoucí soužití svobodných lidí.

Co následovalo na přelomu věků po Svatodušní události, bylo vyslání apoštolů do celého světa, aby byl nyní nový impuls Ducha, v nich působící, přinášen ke všem lidem. Tento úkol odpovídá druhé polovině zemského vývoje, která je ve znamení sil Merkuru. Je to doba, kdy lidstvo musí najít Krista v oblasti individuální a sociální, aby se tím napojilo na své určení a svou budoucnost.

Jak bylo již řečeno, spočíval úkol první (marsické) poloviny zemského vývoje v přípravě tělesných schrán pro Ježíše z Nazaretu jakožto budoucího Kristofora²⁷, v přípravě z proudu dědičnosti lidstva - počínaje Adamem, až do přelomu věků. 49

nositele Krista - pozn. překl.

(99) Velký ideál druhé (merkurské) poloviny spočívá naproti tomu v zušlechťování nového lidstva, v jehož schránách může Kristovo Já nalézt Svůj nový příbytek na Zemi. Jde přitom o čistě duchovní linii původu, descendenční linii /Abstammungslinie/, která navazuje přímo na Kristův impuls také v oblasti sociální. Vnitřní základ pro to tvoří svatodušní impuls na přelomu věků. Rudolf Steiner to formuluje takto: „Tento Kristův impuls však nyní nenachází na Zemi nic, čím by se mohl odít. Musí tedy teprve dalším vývojem Země

obdržet nějakou schránku, a když Země dospěje ke svému konci, pak bude plně vyvinutý Kristus člověkem konce, jako byl Adam člověkem začátku, kolem něhož se lidstvo ve své mnohosti seskupilo“ (GA 155, 30. 5. 1912). Jako stojí Adam jakožto první člověk na začátku marsické poloviny zemského vývoje, tak stojí Kristus jako reprezentant lidstva na konci poloviny merkurské.

*

Tak můžeme sledovat pozemský život Kristův ve třech různých rovinách, které současně odpovídají třem popsaným kvalitám času. Nejprve přišel Kristus na Zemi branou křtu v Jordánu a spojil se přitom s všeobecným proudem času dějin lidstva, který plyne z minulosti do budoucnosti. Do tohoto proudu času, který je pozemským lidem zpravidla jediné znám, vstoupil Kristus Svým křtem. A protože Jeho tříletý život na Zemi náležel také k tomuto proudu, stal se skutečností světových dějin.

Vnitřní život Kristův se však rozvíjel v jiném proudu času, který je na Zemi přístupný jen těm zasvěcencům, kteří dosáhli stupně vyššího já. Jeho podstata spočívá v tom, že ve světě existuje, vedle obyčejného proudu času, který má původ v minulosti, ještě jiný okultní proud, který přichází lidem vstříc z budoucnosti. Rudolf Steiner mluvil v tomto ohledu o „dvojitém proudu [času] jdoucím vzhůru a dolů“. (100) Popsal jej na jiném místě jako „interferující zpět jdoucí evoluci ... okultně-astrální“, přičemž zacházení s ní je nutnou podmínkou pro správné zření v duchovním světě. (101) Kristova bytost žila na Zemi v tomto duchovním proudu času na stupni nesrovnatelně vyšším než všichni zasvěcenci. Jak se toto uskutečnilo, bylo již popsáno výše. Stanicemi Svého života, které předcházely před vlastním mystériem Zmrtvýchvstání, prožíval Kristus ve zpětném proudu času celý světový vývoj skrze stupně marsické poloviny Země, starého Měsíce, starého Slunce až k starému Saturnu. Z jeho duchovních sil, které jsou současně silami Otce, se na pahorku Golgoty uskutečnilo definitivní obnovení fantomu.

Také po Svém Zmrtvýchvstání žil Kristus v duchovním proudu času, nyní ale ve směru, který přichází z budoucnosti, od Vulkánu přes Venuši a Jupiter až

k nadmyslovému spojení s pozemskými dějinami ve znamení Merkuru, aby tak doprovázel celý vývoj lidstva až do konce zemského eonu. (102)

Ještě vyšší než duchovní proud času, který prostupuje celou evoluci od starého Saturnu až k Vulkánu, je proud, který označil Rudolf Steiner slovy výše citovanými jako proud, který plyne „od věčnosti k věčnosti“. (102a) Podle jeho duchovního bádání se věčnost skládá ze spojení dvou elementů: „Celá věčnost tedy právě zahrnuje /umfahit/ nesmrtelnost a nezrozenost.“ (GA 236,18. 5. 1924; kursivováno Rudolfem Steinerem). Toto platí ve vztahu k lidskému životu, řekli bychom, nejprve jen pro „malou“ věčnost, kterou člověk může vnitřně pojmut, když překročí na cestě moderního zasvěcení vědomě hranice narození a smrti a prožívá duchovní svět, který leží současně před narozením a po smrti, jako jednotu. Tato jednotu je jako odlesk velké, skutečné věčnosti, která se skládá z *kosmické nezrozenosti* a z *kosmické nesmrtelnosti*. Kosmická nezrozenost předchází před starým Saturnem a kosmická nesmrtelnost následuje po budoucím Vulkánu. Je-li nějaká bytost s to spojit tuto kosmickou nezrozenost a nesmrtelnost v jedno, to znamená vytvořit most přes světovou propast přímo od starého Saturnu k Vulkánu (nikoli cestou evoluce přes všechny kosmické mezistupně, nýbrž přímo), potom uchopí tato bytost věčnost na obou březích světového bytí a může tím přinést na Zemi ten proud času, který plyne od věčnosti k věčnosti.

Tím, že Kristus proměnil v mystériu Golgoty obnovený fantom v Tělo Zmrtvýchvstání, vytvořil přímý přechod od starého Saturnu k budoucímu Vulkánu a tím přinesl na Zemi síly věčnosti. (103) Od té doby může každý člověk, který vytvořil na cestě moderního zasvěcení vědomé spojení k mystériu Golgoty, nalézt k těmto silám přístup, který je bezpodmínečně nutný k tvoření z ničeho.

Podle toho vykonal Kristus něco rozhodujícího ve všech třech rovinách času. Pro dějiny lidstva tvoří mystérium Golgoty jejich duchovní centrum, jejich hypomochlion. Nikoli nadarmo začíná proto nové počítání času narozením Ježíšovým na Zemi. (104) Pro duchovní čas to znamená přechod od evoluce k involuci, která bude sahat až k Vulkánu. Tak je položen základ pro to, aby mohl kosmický vývoj pokračovat od starého Saturnu až k Zemi přes Jupiter a Venuši až k Vulkánu. A ve třetí rovině se stalo toto: Z onoho proudu času, který plyne bezprostředně z věčnosti, přinesl Kristus na Zemi schopnost tvořit z ničeho, která jde za hranice Vulkánu (105), a vstúpil, vložil /eingepflanzt/ji do lidstva způsobem již popsaným.

Tím uskutečnil Kristus ve vztahu k času to, co zná novější geometrie ve vztahu k prostoru: Příímka, která je v jednom směru prodloužena až k nekonečnu, se vrací ze směru opačného. Nikoli v rovině vědomí (jako vědecký problém), nýbrž v *rovině světového bytí*, jako reálný kosmický čin, ukázal Kristus ve svém Zmrtvýchvstání, jak duchovní proud času, sledován zpět do minulosti až ke svému rozplynutí se ve věčnosti, objevuje se z téže věčnosti jakožto ten proud času, který plyna z pra-

5 2

"

"

"

"

"

"

"

"

"

"

"

"

"

"

"

"

"

"

"

"

"

"

"

"

"

"

budoucnosti do přítomnosti. Jinými slovy: Jdeme-li od přítomnosti zpět až ke starému Saturnu, kde čas ústí do věčnosti, pak se vynořujeme opět z této věčnosti v nejbzdálenější budoucnosti, totiž na konci Vulkánu, abychom odtamtud přišli zpět do současnosti, nesouce v sobě síly věčnosti. A to bylo činem Kristovým na přelomu věků.

Co bylo naposled řečeno, lze sledovat zvláště zřetelně na cestě zasvěcení Rudolfa Steinera. Jako všichni lidé byl zrozen se svým zemským já do prvního (historického) proudu času. Jako devatenáctiletý měl první zážitek svého vyššího já, který popisuje ve svém dopise z 13. ledna 1881 Josefo Kóckovi. Tam stojí: „Bylo to v noci z 10. na 11. ledna, kdy jsem nespal ani okamžik. Až do jedné hodiny po půlnoci jsem se zabýval jednotlivými filosofickými problémy, a tu jsem se konečně vrhl na lože; v minulém roce bylo mou snahou vybádat, zda je pravdou, co praví Schelling: ‚V nás všech přebývá tajná, podivuhodná schopnost stáhnout se z proměn doby zpět do svého nejvnitřnějšího já /Selbst/, vysvěceno ze všeho, co přistoupilo zvenku, a pohlížet zde pod formou neproměnnosti na věčno v nás.‘ Věřil jsem se a ještě věřím, že jsem onu nejvnitřnější schopnost objevil zcela jasně u sebe - tušil jsem ji ovšem již dávno ...“ (GA 38, dopis 1), (106) Na tomto základě dospěl v následujících letech k prožití druhého proudu času, totiž k tomu, „že existuje zpět jdoucí evoluce, která interferuje s evolucí postupující kupředu“. (107) Tímto způsobem mohl dospět k plnému vědomí svého vyššího já a rozřešit tím problém, který ho již v jeho mládí nejvíce zaměstnával: problém času, resp. druhého, „interferujícího“ proudu času, v němž žijí a působí všechny bytosti duchovního světa. Již v této časné periodě svého života nastolil také otázku stran třetího proudu času, kterou však měl rozluštit teprve mnohem později. Ve své autobiografii *Můj běh života* si Rudolf Steiner vzpomíná na tuto otázku, která ho byla silně vzrušovala /bewegt hatte/ již kolem jeho jednadvacátého roku života. Jen tehdy nekladal mladý Rudolf Steiner tuto otázku z hlediska kosmického bytí, nýbrž z hlediska poznávajícího vědomí. Proto ji formuloval v obrácené formě. Píše: „Za záhadou prostoru [která se pro něho byla vyřešila na základě novější geometrie] stála pro mě v tomto mém životním úseku záhada času. Zda by byla i zde možná představa, která v sobě ideově obsahuje návrat z minulosti tím, že se postupuje do budoucnosti, nekonečně vzdálené“? (GA 28, kap. III).

A další sledování této otázky - vedle četných jiných věcí, které již byly popsány na jiných místech (108) - vedlo Rudolfa Steinera na přelomu věků k tomu, že „duchovně stál před mystériem Golgoty“. Z tohoto duchovního zdroje byla pro něho také definitivně zodpovězena uvedená otázka.

Na základě toho, co bylo řečeno, lze shrnout duchovní vývoj Rudolfa Steinera až k jeho velkému zážitku Krista kolem přelomu století takto: Uchopení vyššího já, naznačené v citovaném dopise, je ještě jakoby předstupněm k tomu, co zažili apoštolové na přelomu věků v plném rozsahu událostí svatodušní. V životě Rudolfa Steinera se tím uskutečnil první, byť zpočátku jen začáteční dotek Duchem svatodušním. Neboť při každém vnitřním procitnutí, které vede k uchopení vyššího já, spolupůsobí od přelomu věků také Duch svatodušní.

Pak dokončil Rudolf Steiner kolem svého třiatřicátého roku života své hlavní filosofické dílo, *Filosofii svobody*. Za ní stála osobní duchovní zkušenost jejího autora,

kteřá byla, jak jsme ukázali na začátku této kapitoly, možná jen proto, že se na přelomu věků bylo uskutečnilo Nanebevstoupení. Jen tím mohl Rudolf Steiner nalézt ve svém éterickém těle síly, které vedly ke vzniku *Filosofie svobody*.

Tato cesta dosáhla kulminace v duchovním prožití mystéria Golgoty, které vrhlo své světlo na oba předcházející stupně, jež byly nutnou přípravou k této ústřední události v životě Rudolfa Steinera. Na základě toho mohla být nyní založena na Zemi anthroposofie jakožto moderní duchovní věda. Leč Rudolf Steiner položil již k této události základ ve *Filosofii svobody*. A tím, že byl „duchovně stál před mystériem Golgoty“, mohl nyní dospět ke zdroji tvoření z ničeho, které byl předtím popsal ve své knize jako cíl svobodného člověka na Zemi. Neboť, jak bylo již ukázáno na jiném místě, není svobodné působení ve světě, působení z individuálních morálních intuicí, ničím jiným než stálým tvořením z ničeho. (109) Tímto způsobem jsou ve *Filosofii svobody*, byť jen v zárodečné formě, již přítomny ty duchovní síly, které pak vedly po přelomu století k založení anthroposofie. Za obsahem této knihy stojí jako individuální svatodušní událost zážitek vyššího já jejího autora. V čistém, éterickém myšlení, z něhož byla kniha sepsána, působí síly Nanebevstoupení a ve svobodných činech z morálních intuicí, jak jsou zde popsány, je již naznačen směr, kteiy vedl Rudolfa Steinera k jeho zážitku Krista. Tím se stala *Filosofie svobody* neotřesitelným základem pro celou pozdější anthroposofii.

*

Kdybychom chtěli nyní přesněji definovat stupeň zasvěcení, kterého dosáhl Rudolf Steiner svým zážitkem Krista kol přelomu století, můžeme říci, že je (avšak na cestě moderní iniciace) srovnatelný s oním stupněm, kterého dosáhli apoštolové následkem svatodušní události.

V přednáškách o Pátém evangeliu se sděluje, že vědomí, které bylo vyvoláno v kruhu apoštolů působením Ducha, odpovídalo šestému stupni předkřesťanského zasvěcení, stupni „slunečního hrdiny“. „To, čeho mohlo být v dávných dobách dosaženo celou tou procedurou zasvěcení pro několik málo jednotlivců, toho dosáhli ve svatodušních dnech jakoby přirozenou událostí ti, kteří byli apoštolové Kristovými. Kdežto předtím byly musily lidské duše stoupat vzhůru ke Kristu,

sestoupil nyní Kristus dolů k apoštolům. A apoštolově se stali jistým způsobem takovými dušemi, které v sobě nesly onen obsah, který mívali ve svých duších dávní sluneční hrdinové“ (GA 148, 3. 10. 1913).

Na cestě křesťansko-mystické je šestý stupeň stupněm „zmrtvýchvstání“. Tím je dosvědčeno, že apoštolově tím přišli jako první v lidstvu do bezprostředního vztahu k Tělu Zmrtvýchvstání. To jim bylo umožněno proto, že „Kristus sestoupil nyní dolů k apoštolům“ a přinesl s sebou síly Těla Zmrtvýchvstání, které náleží ve světovém vývoji stupni Vulkánu (a dokonce ještě za něj). Tyto síly přinesl po Velikonocích dalšími stupni, totiž stupni Nanebevstoupení (eon Venuše) a Svatodušní události (eon Jupiteru) do druhé (merkurské) poloviny zemského vývoje, aby lidstvo mohlo splnit své poslání na Zemi. „A aj, Já jsem mezi vámi po všechny dny až k završení doby zemské“ (Matouš 28,20; překlad E. Bočka).

Co bylo na přelomu věků dosažitelné svatodušní událostí jen malému kruhu bezprostředních žáků Kristových, to je v nových mystériích přístupno všem lidem dobré vůle. Neboť cesta duchovního svátostného přijímání, která je v centru nových mystérií, vede moderního člověka k prožívání všeho toho, co bylo uvedeno v předchozím líčení. (Viz kresbu na str. 83.)

*

K charakterisovanému vztahu pozemského života Kristova k celé světové evoluci lze ještě připojit trinitární aspekt tohoto dění. Tak máme při křtu v Jordánu především co činit s působností Ducha svátého. Jan Křtitel to dosvědčuje těmito slovy: „Spatřil jsem, že Duch sestoupil jako holubice z nebe a zůstal na něm“ (Jan 1, 32). Při Proměnění Páně²⁸ zjevil pak Kristus Svou stránku Syna. Neboť když se ukázal jako pán duchovního Slunce („A jeho obličej zářil jako Slunce“, Matouš 17, 2), znamenalo to současně zjevení Jeho sil Syna. (110)

To byl také okamžik, kdy pozemský princip Ježíšův zcela ustoupil a začala zářit pouze božská povaha Syna. Tím se vyjevil oněm třem vybraným učedníkům vlastní význam slov: „Ne já, ale Kristus ve mně“ (Galatským 2,20). Protože ale nebyli ještě s to postoupit k tomuto stupni křesťanského zasvěcení, upadli do hlubokého spánku. Dostali však svým zážitkem na hoře Tábor tušení o nové době, která měla nyní nastat ve vývoji lidstva, a stali se prvními svědky toho, jak lze nyní, bez dávných zasvěcovacích ritů, vstoupit do duchovního světa pouze se silou Kristovou v já. (111)

²⁸ Viz poznámku pod čarou ad ²¹. - Pozn. překl.

Potom následovaly Kristovy „Řeči na rozloučenou“, které podává ve svém! evangeliu Jan. V nich bylo poukázáno na tajemství, že se za smrtí skrývá bytost j božského Otce a že Kristův sňatek se smrtí není ve skutečnosti ničím jiným než „Já j a Otec jedno jsme“ (Jan 10, 30). To je také dosvědčeno posledními slovy na kříži: ! „Otče, do tvých rukou odevzdávám ducha svého!“ (Lukáš 23, 46). j

Protože tu smrt na kříži stojí jakoby shrnutí celého tříletého pozemského života j Kristova („Proto jsem přece přišel do této hodiny“, Jan 12, 27), můžeme nalézt na j pahorku Golgoty zjevení Boží Trojice, to znamená také ty duchovní síly, které stály j za křtem a za Proměněním Páně. Proto praví Rudolf Steiner: „Kdo zří kříž na Golgotě, l ten musí současně zřít Trojici, neboť Kristus ukazuje ve skutečnosti ve svém celém f propojení s pozemským vývojem lidstva Trojici“ (GA 214,30.7. 1922). Tbtto zjevení j Trojice na pahorku Golgoty se pak ukazuje zrcadelně v událostech po smrti na kříži. | Při Zmrtvýchvstání se ukazují novým, proměněným způsobem síly Otce, při, Nanebevstoupení působí síly Syna a o Svatodušních svátcích se zjevují síly l Ducha Svatého. j

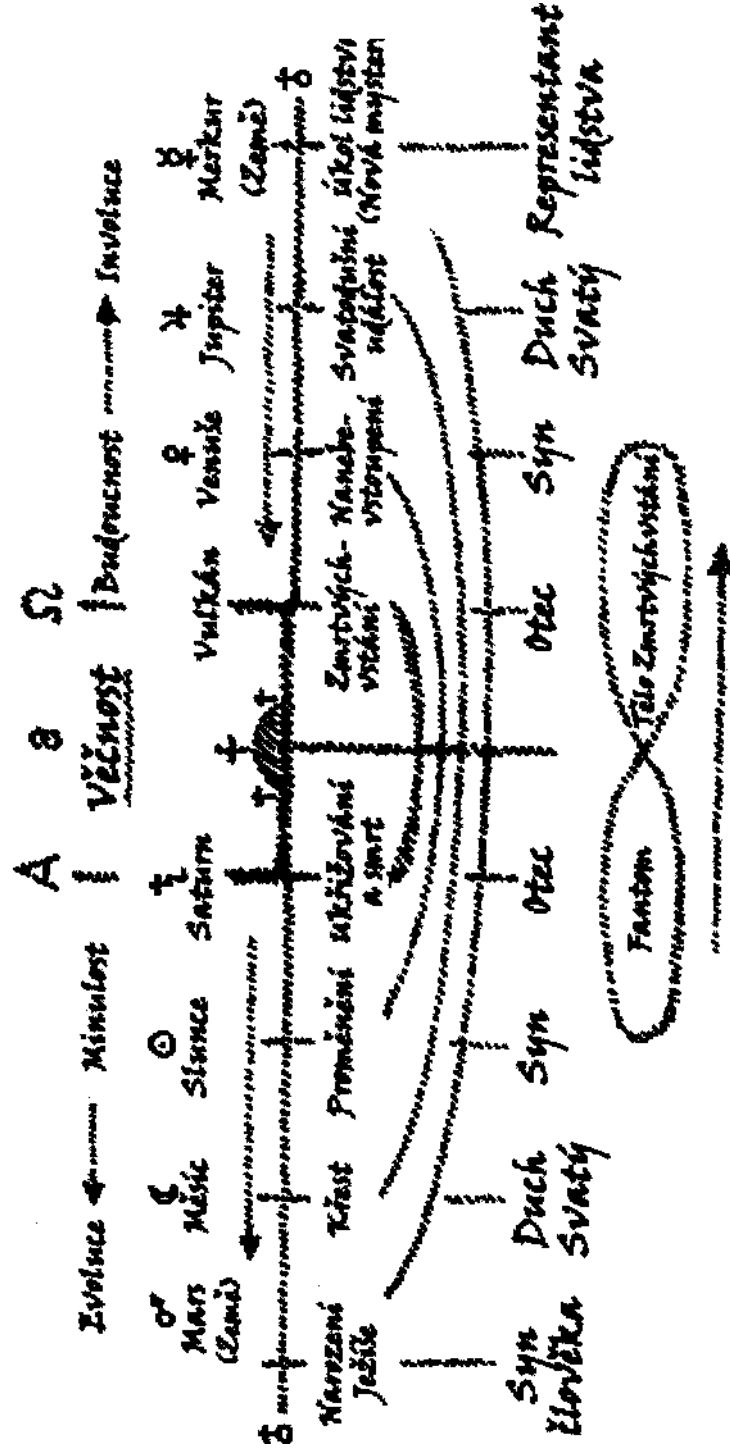
Proto se Petr a Pavel opětovaně vyjádřili, že to byl sám božský Otec, kteří j vzkřísil Krista ze smrti. (112) Také Rudolf Steiner používá často této formulace. (113) | Důvod k tomu spočívá v tom, že ve Zmrtvýchvstání působily především síly Otce j prostřednictvím první hierarchie. Tím vykonal Kristus to, čeho nemohl předtím; dosáhnout žádný zasvěcenec v žádné iniciaci. Pro Něho bylo možno uchopit Svě , fyzické tělo až do minerální soustavy kostí (postava kostlivce je vždy symbolem smrti) a zcela je proměnit. V tom spočívala rozhodující podmínka pro Zmrtvýchvstání, které pak následovalo. „Proto musil ten, který měl na Zemi přemoci smrt, mít vládu nad soustavou kostní“ (GA 112,3.7.1909). (114)

Z toho se ozřejmuje působnost sil Trojice v celém životě Krista na Zemi: z minulosti, v níž bylo připravováno tělo Ježíše z Nazaretu, přes křest a Proměnění Páně až k mystériu Golgoty, kde se tyto síly objevily společně. Od té doby září přes stupně Nanebevstoupení a Svatodušní událost do budoucnosti lidstva, aby uchopovaly a obnovovaly stále více život lidstva na Zemi.

K tomu přistupuje ještě třicetiletý život Ježíše z Nazaretu jako pravého *Syna člověka*, v němž splynuly nejlepší síly vývoje lidstva nebeského (nátanská duše) a pozemského (Zarathustra). (115) A po Svatodušní události následoval nový život Kristův v duchovním okolí Země jakožto *representanta lidstva*, jak Ho Rudolf Steiner zpodobil v sousoší a ve středním motivu malby malé kopule prvního Goetheana. (Viz obraz na str. 2.) ""56

Sergej O. Prokofjev

JÁ JSEM

- 49 M. Vološina: *Zelený had. Životní vzpomínky*, kap. „Hořící keř“ Štuttgart⁷ 1997.
- 50 Článek: „Goetheanum ve svých deseti létech“, leden-březen 1924, č. VI, GA 36.
- 51 F. W. Zeylmans van Emmichoven: *Základní kámen*, Štuttgart 1964.
- 52 Proto nenacházíme u rosikruciána žádná viditelná stigmata na fyzickém těle. O důvodech této skutečnosti viz podrobněji v Dodatku.
- 53 O fantomu říká Rudolf Steiner: „To je silové tělo, které je zcela průhledné“, „skládá se skutečně z absolutní průhlednosti“ (GA 130 10. 10. 1911).
- 54 GA 346, 11.9. 1924. Podrobněji k tematice karmy a transsubstanciacie v knize S. O. Prokofjeva: *Kéž to slyší lidé. Mystérium Vánočního sjezdu*, kap. 9, „Meditace Základního kamene. Karma a Zmrtvýchvstání“.
- 55 Doslovné znění je v přednášce ze 7. října 1911: „Ke konci dvacátého století“ (GA 131).
- 56 Viz GA 116, 25. 10. 1909. - Také v přednášce z 21. 9. 1911 (GA 130) sdělil Rudolf Steiner zmiňuje, že Kristus, poté, co se zjeví po třetí jako Já obepínající svět, „se potom pozvedne se všemi lidmi ke stupňům [ještě] vyšším“ to znamená, že tento vývoj bude v budoucnosti působením Krista, pokračovat.
- 57 Lukáš 22, 19 a 1. list Korintským 11, 24 a 25. Cit. podle přednášky z 8. dubna 1923 (GA 223).
- 58 Viz o tom také v knize S. O. Prokofjeva: *Kéž to slyší lidé. Mystérium Vánočního sjezdu*, kap. 1, „Životní cesta Rudolfa Steinera ve světle¹ Vánočního sjezdu“.
- 59 Viz také S. O. Prokofjev: *Meditace základního kamene. Klíč k novým křesťanským mystériím*, Dodatek, „Tři druhy svátostného přijímání; a Meditace Základního kamene“, Domach 2003.
- 60 Viz GA 346, 11.9. 1924.
- 61 Proto se také obraz slunečního vozu vynořuje vždy znovu v dávných mystériích. „Nanebevstoupení“ proroka Eliáše „v ohnivém voze“ poukazuje na tutéž realitu (2. kniha královská 2, 11).
- 62 Viz o tom také u S. O. Prokofjeva: *Co je anthroposofie?*, Domach 2004.
- 63 Samozřejmě je to jen éterický aspekt **tohoto** ústředního plastického díla Rudolfa Steinera.
- 64 Ve *Filosofii svobody* píše Rudolf **Steiner**: „**Ve** vlastní podstatě /Eigenwesen/ myšlení spočívá arci skutečné já“ (GA 4, kap. IX).
- 65 Přece však píše Rudolf Steiner ve své **centrální** anthroposofické knize *Tajná věda v obryse*, že je cesta *Filosofie svobody* „cestou zvláště jistou a

bezpečnou“ (GA 13).

- 66 Cit. podle souborného svazku *Kristián Morgenstem. Vítězství života nad, smrtí*, Domach 1935.
- 67 Přitom hrály zvláštní úlohu především éterické procesy. To vyplývá z té skutečnosti, že Rudolf Steiner mluví ve vztahu k posmrtným zážitkům Kristiána Morgenstema vždy znovu o „krásných tableaux³⁸ kosmických imaginací“, které zahalovaly jeho duši jako duchovní šat. (Cit. podle souborného svazku *Kristián Morgenstem. Vítězství života nad smrtí*.) Nebo v jiné přednášce: „Náš přítel ... žije v mocném kosmickém tableau, které je pro něho po smrti jakýmsi duševním tělem“ (GA 155, 17. 7. 1914). - Obvykle se toto imaginativní tableau, za nímž stojí éterické tělo zemřelého, za několik dní po smrti rozplývá. U Kristiána Morgenstema tomu bylo jinak. Tím, že mělo jeho éterické tělo zvláštní spojení se silami Nanebevstoupení, nebylo toto tělo po smrti rozpuštěno, nýbrž uchováno vyššími mocnostmi, aby se pak stalo jeho „duchovním šatem“, čímž bylo umožněno to, co se v této kapitole dále popisuje.
- 68 Cit. podle souborného svazku *Kristián Morgenstem. Vítězství života nad smrtí*.
- 69 Přednáška z 24. dubna 1915. - Cit. podle souborného svazku *Kristián Morgenstem. Vítězství života nad smrtí*.
- 70 Cit. podle souborného svazku *Kristián Morgenstem. Vítězství života nad smrtí*.
- 71 Proto řekl Rudolf Steiner o Kristiánu Morgenstemovi již na smrt nemocným: „jak zdravá, jak vnitřně plná síly bylo tato duše v tom velmi zchátralém těle“ (tamtéž).

38

Tableaux je množné číslo od francouzského slova *tableau*, což se dnes většinou zčešťuje jako *tablo*. Slovo *tablo* je však nesklonné, nemá tvar množného čísla. - Pozn. překl.

- 72 Po smrti zažila duše Kristiána Morgenstema sama cosi jako nanebevstoupení. Neboť měla jen velmi krátkou dobu kamaloky a směla již brzy vstoupit? do země duchů, aby tam plnila vůči duším tam se nacházejícím úkol právě popsaný.
- 73 Na tomto místě lze poukázat na výborný článek Friedwarta Husemanna „Svoboda a poslušnost - Abraham a .Filosofie svobody¹“ (*Das Goethea- num* č. 6, 3. 2. 2006), kteří kulminuje v tom, že autor spatřuje přímý poukaz na Kristovu bytost ve slovech z III. části *Filosofie svobody*. „*Společnou prapodstatu /Urwesen/*, která proniká všechny lidi, uchopuje tedy člověk ve svém myšlení“ (GA4, str. 250). Doplníme-li citovaná slova ještě; těmi, která vyslovil Rudolf Steiner poté, co vyšlo druhé vydání *Filosofie: svobody* (1918), můžeme prožít správnost toho, co napsal Friedwart Huse-f mann, jako plně potvrzeno. Tak říká Rudolf Steiner v přednášce z 1. ledna¹; 1919: „Proto zdůrazňujeme, když stojíme na stanovisku naší duchovní: vědy, tak často Kristův impuls, protože Kristův impuls leží v přímé linii *utvářejícího /gestaltenden/ myšlen'*“ (GA 187). A v přednášce z 26. listopadu 1921 (GA 79) se zmiňuje, že je jeho *Filosofie svobody* napsána na základě takového „utvářejícího myšlení“. Proto vede cesta „utvářejícího myšlení“ a tím cesta *Filosofie svobody* skutečně k „uchopení společné prapodstaty“, která po mystériu Golgoty „proniká všechny lidi“ jakožto Kristus.
- 74 Z tohoto hlediska bychom mohli chápat novým způsobem ještě další aspekty *Filosofie svobody* a *Pravdy a vědy*, ale jejich výklad by překročil rámec této práce. (Tak na příklad o vztahu mezi bezpředpokladovostí /*Voraussetzungslosigkeit*/ gnoseologické teorie Rudolfa Steinera, jak je popsána v knize naposled jmenované, a silami světové půlnoční hodiny, které se staly lidem zjevnými Kristovým Nanebevstoupením. Viz knihu S. O. Prokofjeva: *Anthroposofie a „Filosofie svobody“*. *Anthroposofie a její poznávací metoda. Kristologická a kosmicko-lidská dimense „Filosofie svobody“*, kap. 9 „Metafysické základy bezpředpokladovostí .Filosofie svobody¹“.) - Rozumí se samo sebou, že se zde poukazuje jen na *jeden zdroj Filosofie svobody*. Jinými zdroji se autor zabývá v jiných publikacích. Viz také *Strážce prahu a „Filosofie svobody“*. *O vztahu „Filosofie svobody“ k Pátému evangeliu*, Domach 2007.
- 75 V dopisu Rudolfu Ronspergerovi z 27. července 1881 napsal dvacetiletý Rudolf Steiner: „Srpen mi, doufám, poskytne potřebný klid, abych dal na papír velkou část své milé filosofie o svobodě“ (GA 38).
- 76 Friedrich Rittelmeyer: *Moje životní setkání s Rudolfem Steinerem*, Štuttgart 1983.

- 77 Viz S. O. Prokofjev: *Kěž to slyší lidé. Mystérium Vánočního sjezdu*, kap. 1, „Životní cesta Rudolfa Steinera ve světle Vánočního sjezdu“.
- 78 Viz S. O. Prokofjev: *Rudolf Steiner a založení nových mystérií*, kap. 2, „Velká sluneční perioda“, Štuttgart³2007.
- 79 Viz o tom podrobněji v knize S. O. Prokofjeva: *Rudolf Steiner a založení nových mystérií*, kap. 2 „Velká sluneční perioda“, a *Kěž to slyší lidé. Mystérium Vánočního sjezdu*, kap. 1 „Životní cesta Rudolfa Steinera ve světle Vánočního sjezdu“.
- 80 Proto nazval Rudolf Steiner svůj přednáškový cyklus, který byl konal v Berlíně bezprostředně po přelomu století a který byl proměněn v knihu: *Křesťanství jako mystická skutečnost* (GA 8).
- 81 Viz GA 109/111, 28. 3. 1909.
- 82 „Zvláště oněch deset dní od tak zvaného Nanebevstoupení až ke Svatodušní události jim připadalo [po jejich procitnutí o svatodušním ránu] jako doba nejhlubšího spánku“ (GA 148, 2. 10. 1913).
- 83 Viz S. O. Prokofjev: *Rudolf Steiner a založení nových mystérií*, kap. 3, „Velká sluneční perioda“.
- 84 Srov. GA127, 30. 11. 1911.
- 85 Viz k tomu také spis S. O. Prokofjeva: *Co je anthroposofie?*, Domach 2004.
- 86 Slovo „nevědomě“ se v tomto citátu vztahuje na situaci obyčejného člověka. Neboť právě moderní křesťanské zasvěcení spočívá v tom, že si zasvěcovaný tuto Kristovu přítomnost ve své bytosti uvědomí.
- 87 V ruském kulturním okruhu se taková bytost označuje prorockým způsobem „sobornaja“. „Sobor“ znamená v ruštině současně „katedrálu“ a „shromáždění lidí“: totiž společenství lidí, které lidé sami uspořádali jako duševně-duchovní chrám, takže sociální život může být proniknut vyššími bytostmi duchovního světa. (Viz o tom spis S. O. Prokofjeva: *Esoterický význam společné duchovněvědecké práce a budoucnost Anthroposofické společnosti*, Štuttgart 2008). Vladimír Solovjov nazýval takový Kristem proniknutý sociální útvar „boholidstvo“.
- 88 Rudolf Steiner se v tomto směru zmiňuje také o kvalitách úcty a důvěry.

- 89 Plný text příslušného úseku zní u Novalise takto: „Mohutná předtucha ³⁹ ■ tvůrčí neomezené vůle, bezmeznosti, nekonečné rozmanitosti, posvátné! osobitosti a nejrůznější nápaditosti /Allfälligkeit' vnitřního lidstva se, jak se;; zdá, začíná všude oživovat. ... Ještě to jsou jen náznaky, nesouvislé a hrubé, ale prozrazují historickému oku universální individuálnost, nové dějiny, nové lidstvo, nejsladší objetí mladé překvapené církve a milujícího'; Boha, a niterné početí nového mesiáše současně v jejích tisíci členech. Kdo; se necítí se sladkým studem dobré naděje? - Novorozeně bude obrazem; svého otce, novým zlatým věkem s temnými nekonečnými očima, pro-; rockým časem činícím zázraky a zázračně léčícím, časem utěšuj ícíitifi a věčný život zažehujícím - velký čas smíření, Spasitel, který je jako pravý génius mezi lidmi doma, jen domněle ne [může] být viděn, a je věřícím viditelný v nesčetných podobách, požíván jako chléb a víno, objímán jako milenka, dýchán jako vzduch, vnímán jako slovo a zpěv, a je přijímán s nebeskou rozkoší, jakožto smrt, s nejvyššími bolestmi lásky, přijímán do nitra dobouřivšího těla.“ (Citováno podle *Novalisova díla. Studijní vydání*, vydal a komentoval Gerhard Schulz, Mnichov ²1981.) „Mladou církví“ nemínil Novalis v žádném případě některou z existujících konfesí, které patří v jeho očích všechny k církvím starým, nýbrž neviditelnou „mystickou“ : církev jako symbol zduchovnělého a Kristem prostoupeného lidstva. O sto let později o tom mluvil také Vladimír Solovjov.
- 90 Rudolf Steiner se o tom vyjadřuje v přednášce ze 6. července 1909 takto: „Tak byl nevinnou smrtí na Golgotě podán důkaz, který budou lidé postupně chápat: že smrt je stále živoucím Otcem!“ A pak dále v téže přednášce: „Kristus se snoubí /vermählt sich/ se smrtí, která se stala na Zemi charakteristickým výrazem Otcovského ducha /Vater-Geist/. Kristus jde k Otci a zasazuje se s jeho výrazem, se smrtí, - a obraz smrti se stává nepravdivým, neboť smrt se stává semenem nového Slunce ve vesmíru“ (GA112). - Také v rozhovoru s Friedrichem Rittelmeyerem potvrdil Rudolf Steiner plně jeho objev, že v Janově evangeliu, „v Kristových Řečech na rozloučenou stojí všude na místě, kde bychom měli očekávat slovo ‚smrt‘, slovo ‚Otec‘ “ (Friedrich Rittelmeyer, *Mé životní setkání s Rudolfem Steinerem*, Štuttgart 1983).
- 91 O vztahu Boží trojice k prvním třem stupňům světové evoluce sdělil Rudolf Steiner: „Jako se nám nejvyšší regent Saturnu, Duch Já, ukazuje jako Bůh Otec, nejvyšší regent, nejvyšší Bůh Slunce, Sluneční Bůh, jako Kristus, tak

39

V němčině je zde slovo *Ahndung*. To znamená *trestání*. Jen výjimečně, hlavně ve staré němčině, může *Ahndung* znamenat totéž co *Ahnung*, tedy *tušení, předtucha*. - Pozn. překl.

- se nám ukáže regent měsíční podoby Země jako Duch Svatý ze svými zástupci, kteří se v křesťanské esoterice nazývají andělé“ (GA 99, 2. 6. 1907).
- 92 Sféru samostatného zla, z níž mohou Lucifer a Ahriman působit *společně*, nazývá Rudolf Steiner osmou sférou. (Viz GA254, 18. 10. 1915.)
- 93 Mojžíš a Eliáš, kteří se přitom ukazují, představují kosmické síly planet nadslunečních (Mojžíš) a podslunečních (Eliáš).
- 94 Viz pozn. 91.
- 95 Přednáška „Evoluce, involuce a tvoření z ničeho“ (GA 107, 17. 6. 1909).
- 96 Rudolf Steiner o tom říká: „Tak se naplňuje karma první poloviny evoluce v polovině druhé. Postupně se odbourává [také karmicky] v druhé polovině evoluce, co bylo v první polovině zbudováno, sestaveno /zusammenggebaut/. Vznikání světa je vytváření karmy; zanikání světa v nejširším smyslu slova je ... opětne vymazávám, zahlazování /Auslöschen/ příslušné karmy“ (GA 110, 18. 4. 1909-1).
- 97 Rudolf Steiner nazývá fantom také „reálnou myšlenkou v zevním světě“ (GA 131, 10. 10. 1911), z čehož vyplývá jeho bytostná příbuznost s Tělem Zmrtvýchvstání.
- 97a Mezi oběma zmíněnými proudy času, časem obyčejným, který plyne od starého Saturnu až k Vulkánu, a časem duchovním, který proudí v opačném směru, vycházející z Vulkánu, a mezi poukazem, že světový vývoj zahrnuje jak stadium evoluce, tak stadium involuce, není žádný rozpor. Musíme si to celé představovat tak, že pozemský proud času, který určuje především vývoj evoluční, získává od starého Saturnu až ke středu zemského vývoje (až k mystériu Golgoty) trvale na síle, poté však stále více slábne. Naproti tomu proud involuce, který byl v první části světového vývoje činný jen slabě v pozadí, začíná po mystériu Golgoty vystupovat rostoucí měrou do popředí, takže nahradí až k Vulkánu zcela proud první. - K lepšímu pochopení této otázky se musí na tomto místě znovu zdůraznit, že pod evolucí je míněn vývoj od ducha ve směru vznikání materiálního světa a pod involucí vývoj opačný, v němž je materiální svět proměňován a převáděn ve stav duchovní.
- 98 Viz přednášku „Svatodušní svátky, svátky svobodné individuality“ (GA 118, 15. 5. 1910).
- 99 Rudolf Steiner poukazuje ze svého duchovního bádání na to, že Ježíš z Nazaretu nosil v sobě také jistou část původní bytosti Adamovy z doby před pádem do hříchu. (Viz GA 114.)
- 100 Přednáška ze 4. února 1913. Citováno podle *Dopisy Rudolfa Steinera*, sv. I,

Domach 1955.

- 101 Viz GA 262, Rukopis z Barru, část I.
- 102 Rudolf Steiner popisuje toto působení zmrtvýchvstalého Krista v dějinách lidstva v přednášce z 1. října 1913 (GA 148).
- 102a Těmito slovy se poukazuje na třetí proud času, který zahrnuje oba první a současně je daleko přesahuje. Souhrnně si lze tyto tři proudy v jejich vztahu k trojímu já člověka představit nejlépe takto:
- Obyčejný (pozemský) proud času, který plyne z minulosti do budoucnosti. V něm žije lidské vědomí já, které odpovídá *zemskému já*.
 - Duchovní proud času, do něhož člověk vstupuje po smrti a v němž žijí také duchovní hierarchie, odpovídá *vyššímu já* člověka, které kráčí kupředu od inkarnace k inkarnaci, avšak v dnešním vývojovém cyklu se nikdy neobjevuje zcela na Zemi.
 - Třetí proud času, který podle Rudolfa Steinera „plyne z věčnosti do věčnosti“ a v tomto smyslu již vlastně vůbec nemůže být označen jako proud času, odpovídá bytostné podstatě *pravého já* člověka, které je v něm jako jiskra božského bytí. (O těchto třech já viz u Rudolfa Steinera *Práh duchovního světa* (GA 17) a u S. O. Prokofjeva *Záhada lidského já. Anthroposofické pozorování*, Dor-nach2010.)
- 103 Není těžké představit si /nachvollziehen/ zde také spojení, které existuje mezi popsány třemi proudy času a trojí organizační já člověka. Tu odpovídá obyčejnému proudu času zemské já, duchovnímu vyšší já a tomu, který plyne od věčnosti do věčnosti, pravé já. - Viz o těchto třech já člověka ve spisu S. O. Prokofjeva: *Anthroposofie a „Filosofie svobody“*. *Anthroposofie a její metoda poznání. Kristologická a kosmicko-lidská dimenze „Filosofie svobody“*, Dodatek I „O podstatě lidského já“.
- 104 Vlastně by měl tento nový letopočet začít Velikonocemi roku 33, jak to Rudolf Steiner zavedl 1913 při prvním vydání svého duševního kalendáře.
- 105 Viz o tom v kap. I.
- 106 Z toho, co bylo uvedeno dříve, vyplývá jasně, že zde nejde o „velkou“ věčnost, kterou lze prožít jen spojením s Tělem Zmrtvýchvstání, nýbrž o tu věčnost, která se zjeví, když pojmem bytost člověka současně v jeho stavu před narozením a po smrti. To ale odpovídá přesně zkušenosti vyššího já.
- 107 GA 262, Rukopis z Barru, část I.
- 108 Viz knihu S. O. Prokofjeva: *Rudolf Steiner a Založení nových mystérií*, kap. 2, „Velká sluneční perioda“, a **knihu** *Kéž to slyší lidé. Mysterium*

Vánočního sjezdu, kap. 1, „Životní **cesta Rudolfa** Steinera ve **světě** Vánočního sjezdu“.

- 109 Viz S. O. Prokofjev: *Kéž to slyší lidé. hfystertum Vánočního sjezdu*, kap. 7 „.Filosofie svobody⁴ a Vánoční sjezd“, **jakož i Anthroposofie a „Filosofa svobody“**. *Anthroposofie a její metoda poznání. Kristologická a kosmicky lidská dimenze „Filosofie svobody“*, **Domach 2006**.

"jí,

- 110 Síly Syna byly již od starého Slunce spojeny **8 celým** vývojem Slunc#l (VizGA99, 2. 6. 1907). f
- 111 Viz GA 114, 26. 9. 1909.
- 112 Petr ve své Svatodušní řeči (Skutky apoštolů **2, 24) a na** jiných místech (např. Skutky a. 3, 15; 4, 10 ajiné); Pavel rovněž **na** četných místech (např. Skutky a. 13, 30; list Římanům 10, 9 **a** 1. list Korintským 6, 14 aj.).
- 113 Např. čteme v přednášce z 10. října 1911: „Tím **také** poukážeme na to, že ... bytost, která se označuje jako Otec, vystoupila sama jako hierofant k probuzení Krista Ježíše“ (GA 131); a: „Sám **Otec** vzbudil Krista“ (tamtéž).
- 114 Také z Meditace Základního kamene vyplývá, že síly božského Otce působí prostřednictvím první hierarchie především v soustavě kostí nebo údů Těla Zmrtvýchvstání. (Viz kap. I.)
- 115 Viz S. O. Prokofjev: *Anthroposofie a „Filosofie svobody“*. *Anthroposofie a její metoda poznání. Kristologická a kosmicko-lidská dimenze „Filosofie svobody“*, kap. 7 „.Filosofie svobody⁴ ve světě Pátého evangelia“.
- 116 S. O. Prokofjev: *Kéž to slyší lidé. Mystérium Vánočního sjezdu*, kap. 9 „Meditace Základního kamene. Karma a Zmrtvýchvstání“.
- 117 V půlnoční hodině přistupuje k předcházejícímu působení třetí a druhé hierarchie ještě také působení hierarchie první. (Viz GA 239, 9. 6. 1924.)
- 118 Že byl tímto „vertikálním“ vzestupem míněn nový, „horizontální“⁴⁴ vztah ke světové půlnoci, to se ukazuje tím, že Kristus při Nanebevstoupení Zemi neopustil, jak se to obvykle líčí, nýbrž se s ní jen o to hlouběji spojil. (Viz GA 148, 3. 10. 1913.)